MAGYAR IPAR-MŰVÉSZET

7-8-SZÁM

SZERKESZTI:
SZABLYA-FRISCHAUF FERENC

XXXV. ÉVFOLYAM

KIADJA AZ O.M.IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT BUDAPEST ANDRÁSSY-ÚT 69

VÉGH GUSZTÁV

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és Iskola közlönye. — Szerkesztő: Szablya-Frischauf Ferenc.

UNGARISCHES KUNSTGEWERBE

Offizielles Organ der Landesgesellschaft für Kunstgewerbe, des Kunstgewerbemuseums und der Kunstgewerbeschule. — Schriftleiter: Franz Szablya-Frischauf.

HUNGARIAN APPLIED ART

The Official organ of the Hungarian Society for Applied Art, of the Museum and School of Applied Art. — Editor: F. Szablya-Frischauf.

Szerkesztőség és kiadóhivatal
Schriftleitung und Geschäftstelle
Editorial Office

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 69
TELEFON: 20-6-78 és 29-1-15
POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI BEFIZETÉSI LAP SZÁMA: 8519

TARTALOM — INHALT — CONTENT

Kertész K. Róbert: Gróf Klebelsberg Kuno 1875—1932 121
Elek Artúr: Az átalakuló Róma. — Das sich verwandelnde Rom. — Rome in changing 123
Leszkovszky György: A sgraffito. — Das Sgraffito. — The Sgraffito..... 133
Nádai Pál: Kiállítások országútján. — Auf der Landstrasse der Ausstellungen. — On the highway of exhibitions 135
Krónika. — Chronik. — Chronicle 138
Kiállítások. — Ausstellungen. — Exhibitions 149
Pályázatok. — Wettbewerbe. — Concurs 151
Szakirodalom. — Fachliteratur. — Literature of crafts 151
Társulatunk közleményei. — Mitteilungen unserer Gesellschaft. — Publications of our Society 157
In memoriam 160

Az ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT tagjai a „Magyar Iparművészet"-et illetményként kapják. Tagbejelentéseket kéri az igazgatóság: Budapest, VI., Andrássy-út 69. sz. — Telefon: 20-6-78 és 29-1-15.

Tagsági díj és előfizetési díj 1932. évre 20 pengő. Külföldre 25 pengő.
Jahresabonnement für das Ausland 25 Pengő.
Subscription per annum Pengő 25 for abroad.

GRÓF KLEBELSBERG KUNO

1875—1932

Nagy fényesség aludt ki Magyarországon... A nemzeti kataklizmánkat követő korszaknak tíz válságos esztendejében égiektől nyert felsőbbséges szellemi erőivel, cselekvő hazaszeretetének konkrét pozitivizmusával Klebelsberg Kuno gróf volt a megrendíthetetlen igenlő válasz arra a kérdésre, hogy nemzeti művelődésünket, nemzeti életünknek ezt a döntő jelentőségű tényezőjét Trianon ellenére is érintetlen épségben bírja-e fenntartani ez a szenvedő ország.

Klebelsberg Kuno gróf tízéves, megállást nem ismerő, mindig átgondolt célkitűzést követő, tervszerű munkássága, az ő egységes és monumentális kultúrprogrammjának megvalósítását jelenti.

Ez a programm a legalsóbbfokú népoktatástól az egyetemekig felöleli az oktatási ügyeket, magában foglalja az alföldi ötezer iskolaegység megépítését, a középfokú iskoláztatás reformjait, a debreceni egyetemi építkezések nagyszabású befejezését, a pozsonyi és kolozsvári hajléktalanná vált egyetemek új elhelyezését Pécsett és Szegeden. A közgyüjteményeket magában összesítő, széleskörű autonómiával felruházott gyüjteményegyetemet megszervezte, belékapcsolva az általa megmentett Tudományos Akadémiát, az általa létesített svábhegyi Csillagvizsgálót és az Országos Levéltárat, melynek építkezését ő fejezte be és ékesítette fel a képző- és iparművészetek minden eszközével. A tudományok világában az Országos Természettudományi Tanács megalakítása és a tudományos kutatás minden újkori eszközével felruházott tihanyi Élettani Intézet maradandó alkotásai. A tudományos és művészeti továbbképzés és a nyugati kultúrkapcsolatok biztosítására megalapította a bécsi, berlini és római Collegium Hungaricumokat és műemlékbecsű palotákban adott otthont ez intézményeknek. A Corvin-rend alapításával a tudomány, irodalom és művészet kiválóságainak legfelsőbb, méltó elismertetését rendszeresítette. Igazi, megértő nagy mecenása volt az architektúrának. Műtörténeti abszolút tudása, világlátottsága és kifinomult nemes ízlése voltak e tekintetben biztos irányítói. A szegedi Fogadalmi Székesegyház előtt kialakított tér az ő legsajátabb városrendezési elgondolásának szülötte. Nagyszerű, a magyar közéletben ritka szép összefogása az erőknek érvényesült itt, amikor az állam, Szeged városa és a csanádi püspökség egységbe kovácsolták terveiket, hogy közös akarással valóban nagyot és maradandót alkossanak. Klebelsberg gróf szuggesztív erejével legyőzte a széthúzás tényezőit és jól megválasztott munkatársa, Rerrich Béla építőművész zsenialitásával sikerült is monumentális egységben és művészi harmoniában összeforrasztani azt, ami részletekben megvalósítva kicsinyes, kevésbbé kielégítő és amellett költségesebb is lett volna. A tevékeny munkáskezek ezrei nyertek itt kereseti alkalmat, éppen úgy, mint a tiszaparti klinikák sorozatos emelésénél. A debreceni egyetem központi épülete előtt kialakított tér elrendezése is az ő egyéni meglátásának és biztos elgondolásának eredménye, amellyel Debrecen városrendezésének egy igen jelentős tényezőjét fektette le. Ő hozta létre a Ferencz József emléktemplom művét és műtörténeti nagy tudása szuggesztív erejével hatott közre ez alkotásnál.

Nagy képzőművészeti alkotások egész sora áll Klebelsberg gróf tízéves kultuszminiszterségének útja mentén. Az Országos Levéltár Dudits-falfestménysorozata a nemzet kultúrtörténetét adja, Nemessányi-Kontulyé a szegedi egyetemi épületben a magyar irodalom és költészet apoteózisát, — Nyilassy triptichonja a Néprajzi Intézetben színpompás foglalata a népművészet szépségének, Vaszaryé Tihanyban a szabad elgondolás magas szárnyalása. Zala Csernoch-síremléke az esztergomi székesegyházban a plasztikai Grand Art-ban éppúgy kimagasló alkotása marad művészettörténetünknek, mint Stróbl Alajos Kormányzó-szobra, Róna gödöllői Kálmán királyi herceg lovasszobra, Pásztor tihanyi alkotásai, testnevelési főiskolai szobrai és «Ad Astra»-ja, a Füredi—Lechner-féle Jókai-síremlék, vagy a debreceni négy református nagyság emlékműve. Klebelsberg gróf mindig termékeny fantáziája alkotta meg a szegedi tér árkádjai alatt a Nemzeti Emlékcsarnokot, amelynek ötvennél több sikerült emlékműve hirdeti márványban, kőben, bronzban, vasban, majolikában és pirogránitban nemzeti nagyságaink el nem múló emlékezetét. Művészeti politikájának egyik sarkalatos pontja volt képzőművészetünk diadalmas felvonultatása a világ kultúrcentrumaiban és ezért

harmincnál több külföldi kiállításon mutatta be nemzeti művészetünk jeles alkotásait, Stockholmtól Rómáig és Barcelonától Varsóig, az Oceánon túl az Egyesült Államokban és Kanadában.

Klebelsberg gróf a historikus féltő gondozásába vette megfogyatkozott, de nemzeti multunkat így is fényesen igazoló műemlékeink sorsát is. Legsajátabb kezdeményezésével állíttatta helyre a budavári Dominikánus-tornyot. Az ócsai, egri, visegrádi, feldebrői műemlékek neki köszönhetik restaurálásukat. Kezdeményezte a műemlékek topografikus felvételét és folyamatba helyezte ezt a munkálatot az egri műkincsekre. A műemlékirodalom gyarapítását a budai Szent Anna-templom monografiájával, a Magyar Kastélyok és a Budapest Műemlékei című művekkel szolgálta. A Nemzeti Múzeum évtizedek óta elhanyagolt palotáját, a fővárosnak ezt a neoklasszikus, európai vonatkozásban is elsőrendű építőművészeti remekművét Lechner Jenő segítségével abba a fénybe helyezte, ami a nagy építtető nádornak és az alkotó Pollácknak elképzelése volt.

A nemzeti zeneművészet fejlődésének serkentésére megszervezte és állandósította azokat a nagyszabású zenei pályázatokat, melyeknek első nagy művészi eredménye Dohnányi Szegedi Miséje volt, amelyet az ugyancsak általa, annyi szakszerű hozzáértéssel és meleg szeretettel megépített, Európa második legnagyobb orgonáján mutattak be Szegeden, a Fogadalmi templom felszentelési ünnepélyén.

Az állami színházak gondozásában fáradhatatlan volt. A mostoha viszonyok dacára is fenntartotta Operaházunk európai hírnevét. Nemzeti Színházunk a Magyar Passió nyilttéri előadásában érte el legmagasabb művészi teljesítményét.

Külföldi útjai során Bécs, Berlin, Stockholm, Róma, Varsó voltak azok a nagy állomások, ahol a magyar nemzeti kultúrát hirdette és ismertette és apostoli szava lángoló erejével barátokat szereztek művelődési ügyünknek és magára hagyatott nemzetünknek.

A magyar iparművészet és annak művelői is csak hálás kegyelettel emlékezhetnek meg Klebelsberg Kuno grófról. Amikor a Régi Műcsarnok épületét felszabadította és annak első emeletén az új képcsarnokot helyezte el, ugyanakkor e palota földszintjén az Iparművészeti Társulatnak adott örökös otthont. Állandó érdeklődéssel kísérte a fejlődő magyar iparművészet ügyét. Az Iparművészeti Iskolát átszervezte és ötvenéves fennállását ünneppé avatta. Számos külföldi iparművészeti kiállításokon való részvételünkkel lehetővé tette a külföldi kapcsolatok felvételét e téren is és iparművészetünk magas szintjének elismertetését. Herenddel a Magyar Szüret, a Zsolnay gyárral a Magyar Munka porcellánjait készíttette el Lux és Pásztor kisplasztikái után. A régi magyar hímzés-művészetet feltámasztotta az Izabella Háziipar Egyesület által remekbe készített egyetemi, múzeumi és levéltári terítőkkel és a szegedi, pécsi és gödöllői egyházi ruhákkal. Megszervezte a Magyar Művészeti Sorsjátékot, mint állandó intézményt, mely évenként jelentékeny vásárlásokat biztosít képző- és iparművészeinknek.

Négy hatalmas kötetben vannak összefoglalva publicisztikai írásművei, amelyek nem puszta szavak, hanem az ő cselekedeteinek és alkotásainak magyarázatát és ismertetését adják.

... és mégis milyen kevesen ismerték őt.

Klebelsberg grófot majd a Történelem állítja piedesztálra. Amikor alkotásainak eredményességét, gyümölcseit az egész nemzet megérti, — élvezi. Mert az igazi kultúrpolitikus nemzedékekre előre alkot.

Amikor egy nagy fény, amelybe belenézhettünk sokáig, kialszik, utána lehúnyt szemünkben is még hosszan ott ég a fény visszképe. A magyar kultúra égboltozatja hirtelen elhomályosult, amikor Klebelsberg Kuno gróf napja kialudt; de a nagy emlékezésben, a nemzet történetében még sokáig, igen sokáig ott lángol ennek a megszűnt fényességnek a ragyogása.

Élni fog maradandó alkotásaiban ...

KERTÉSZ K. RÓBERT

AZ ÁTALAKULÓ RÓMA

DAS SICH VERWANDELNDE ROM. Im Rahmen der grossen Stadtbauarbeiten, deren rasendes Tempo vom Faschismus angegeben wird, kommt das »Dritte Rom« auch architektonisch immer mehr auf seine Kosten. Als Ergebnis der grossangelegten Ausgrabungsarbeiten der vergangenen Jahre ist jetzt die Freilegung der Kaiserforen beendet. Das Zentrum der Stadt bietet denen, die Rom nur aus älteren Zeiten kennen, ein vollkommen neues Bild. In den früher engen, luftarmen, dunklen und schmutzigen Stadtteilen taten sich geräumige Plätze und breite Strassen auf, so zwei mächtige Strassen am Forum Romanum entlang. Die Demolierungsarbeiten sind mit grosser Sorgfalt geleitet worden, — dieser Sorgfalt ist es zu verdanken, dass neben den antiken Ruinen die Überreste mehrerer solcher mittelalterlicher Gebäude freigelegt werden konnten, von denen die Wissenschaft bisher keine Kenntnis hatte. Die ganze Umgestaltungsarbeit, die die Lösung der kulturellen und sozialhygienischen Probleme des Weltstadt gewordenen Roms bezweckt, die beispiellose Kraftentfaltung und der starke Schöpfungswille sind im höchsten Grade bewunderungswert.

ROME IN CHANGING. From architectural points of view »Terza Roma« (Third Rome) predominates more and more in that town-regulating, demolishing as well as building works the lively tempo of which is dictated by the Fascist Government. After the grandiose excavations of the recent years now the disclosure of the Imperial Forum has been completely finished. The central part of Rome presents to-day an entirely new picture to those who have not seen the Eternal City since some ten years. Big squares and broad streets have been opened in those parts of the town which not long ago were the darkest and the most overcrowded with dirty slums. Two lofty roads have been thus built along the Forum Romanum too. This work of demolishing was carried out with great circumspection and caution and the result was that beside the antique ruins several mediaeval buildings have been also excavated of which the experts and historians had no knowledge at all. One really must admire this great effort with which the present government solves the difficult problems of public hygiene of this huge metropolis while they are according them with the artistic and cultural factors of historic Rome.

Átalakulást nem egyszer ért meg harmadfélezer éves multjának során Róma. Az újabbkoriak emléke pápák nevéhez fűződik: IV. és V. Sixtus voltak a nagy rombolók és uccanyitók. Pápának, IX. Piusnak, köszöni eredetét az az új útvonal is, melyen — valamiképp a postakocsi idején a Via Flaminián — a vasút megépítése óta minden idegen először lép Róma területére, a mai Via Nazionale. Valamennyi újabbkori átalakulásnak az volt a célja, hogy a város növekvő forgalmának lebonyolítására helyet teremtsen.

Róma most folyó átalakulásának e főcél mellett egyéb célja is van: fölszínre juttatni az örök városból mindazt, amit az évszázadok eltemettek és új épületekkel takartak el belőle. Régi sóvárgása az archaeologusoknak. Nem egy tervet kidolgoztak megvalósítására, de az államnak sohasem volt elég pénze a merész tervek kiviteléhez. Hiszen nem kisebb vállalkozásról volt szó, mint egész városrészek lebontásáról, még pedig Róma legnépesebb pontjain. Milyen nagy és merész cselekedetszámba ment már az is, mikor a háború előtti esztendőkben megvalósították az öreg Guido Baccelli álmát és részint kitakarták a rájuk épített házakból, részint pázsittal és fasorokkal fűzték egybe összefüggő egésszé — a Passeggiata Archeologicává — azokat az ókori romokat, amelyek a forum romanumtól a Via Appia kezdetéig vivő utat szegélyezték. S általában, milyen nagy dolog volt a háborút megelőző évtizedekben minden apró archaeologiai fölfedezés. A kitünő Giacomo Boni-nak minden kapavágását, mellyel a forum romanumon, vagy a Palatinuson valami addig nem ismertet fordított ki a földből, mekkora ujjongás fogadta a tudományos világban.

S most az ókori Rómának legpompázatosabb részéről, a császári fórumokról takarították el a reájuk épült várost. A munka még folyik, de még ebben az évben elkészülnek vele. Mennyi álmodozó tervezgetés előzte meg 1860 óta, mikor Rómából az egyesült olasz királyság fővárosa lett! Még Napoleon franciái kiszabadították rabságából Trajanus fórumának egy részét, azt a téglaalakú mély teret, amely előtt Trajanus oszlopa áll őrt ma is. A fórumnak profán házakba beépített részei sem voltak ismeretlenek s például félkörű keleti apsisa párkány-, fríz-pillérfej-maradványaival, boltíveivel és fülkéivel könnyen hozzáférhető volt egy péknek a házában, amelynek a kertjét vette körül természetadta kerítés módjára. Ismeretesek voltak a szomszédos császárfórumok, Augusztus és Nerva fórumának házakba épített maradványai is. Úgyhogy az archaeologusok itt biztosra mehettek és Lodovico Pogliaghi látatlanban is híven megrajzolhatta a császárfórumok képét olyannak, amilyennek ma látható, minekutána teljesen kitakarták őket a reájuk épült házakból. Azok nyomtalanul eltűntek a föld színéről s velük együtt sok minden kedves emlék, ami hozzájuk fűződött. De amit a világ kapott helyettük, bőven fölér az elveszettel. II. Viktor Emánuel talmi hatású rengeteg márványemléke mellett mélyen a földben, a szomszédos útvonaltól elkerítve, zöld növények között monumentális romok, falmaradványok, oszlopok, faragott párkányok és oszlopfejek idézik föl Róma leghatalmasabb korszakának képét. Augusztus császár fórumán Mars Ultor templomának megrendítő erejű maradványai, az oszlopok és a cyklopsi fal, csak most kapják meg igazi értelmüket, hogy környezetükkel való összefüggé-

sükben látjuk őket. Egy apácakolostort kellett lebontani és egyebütt fölépíteni, hogy láthatóvá legyenek. De ilyen akadályoktól meg nem ijedt Mussolini korszaka.

Az archaeologusok öröménél csak a városrendezők öröme nagyobb. Az óriási rombolás szabad tereket teremtett, levegőt és napfényt ott, hol addig szűk és sötét sikátorokban, sötét és levegőtlen épületekben a nyirok virágzott. Azonfelül két hatalmas, széles utat kapott Róma. Mind a kettő a Piazza Veneziából indul el, s az egyik, a Via dei Monti, a császári fórumokat és a Colosseumot szegélyezve, a lateráni Szent János-templom terén át az albanói hegyek felé tart; a másik, a Via del Mare, Marcellus színháza mellett, a Forum Boariumot és San Paolo fuori le Mura templomát érintve, Ostiába, a rómaiak nagyszerűen kiépülő tengeri fürdőjébe visz. Közben a Capitolium hegyét teljesen kibontották az oldalához ragasztott házak foglalatából és Marcellus színházából is kitelepítették a nyomortanyákat, a befalazott portikus-nyílásokat pedig ismét szabaddá tették.

A rombolás munkája azonban nem volt esztelen. Ellenkezőleg, nagyon vigyáztak arra, hogy semmi értékeset föl ne áldozzanak sem a városrendezésnek, sem az archaeologiai mohóságnak. Marcellus színházának félkörös portikusai fölött például meghagyták azt a harmadik emeletet, amelyet még a quattrocento épített oda. Az Aracoeli templomába vívő lépcső mellől lebontották azt a renaissance-ot utánzó palotát, amelyet jóval későbbi kor épített oda, de gondosan kifejtették belőle azt a román stílusú tégla-haranglábat, melyet annak idején beleépítettek. Ugyanott egy fülkét és benne egy korai szép Madonna-freskót is föltakartak.

Ekkora munkára és ilyen eredményekre csak bámulattal nézhet az ember. Mussolini akarata, mint valamikor a fáraóké, hegyeket mozdít meg és emberseregeket foglalkoztat éjjel-napali munkában. Még ebben az esztendőben elkészül a Monte Mariónak Farnesina nevű lejtőjén a Foro Mussolininak nevezett épület-komplexum, mely a maga márványüléses stadionjával és számos épületével kisebb városszámba megy. Klasszicizáló márványszobrok, atlétaábrázolások és egyebek díszítik a stadiont, a fórum közepén pedig az az óriási monolith áll, melyhez fogható méretűt még sohasem vájtak ki Carrara bányáiból. Ember, kő, növény egyformán engedelmeskedik a láthatalan nagy akaratnak. A Viktor Emánuel-emlék mellé, jobb- és balkéz felől pinea-fasort terveztek. A fákat már elültették, de nem fenyőcsemetéket, hanem teljesen kifejlett koronájú, vastag törzsű fákat. Fapóznákhoz kötözve és drótkötéllel földhöz rögzítve nyujtogatják égnek fejüket a fák, mint lepányvázott vadcsikók. Nincsen számukra menekülés, meg nem szökhetnek, el nem görbülhetnek: vad erővel pórázon tartja őket a könyörtelen akarat.

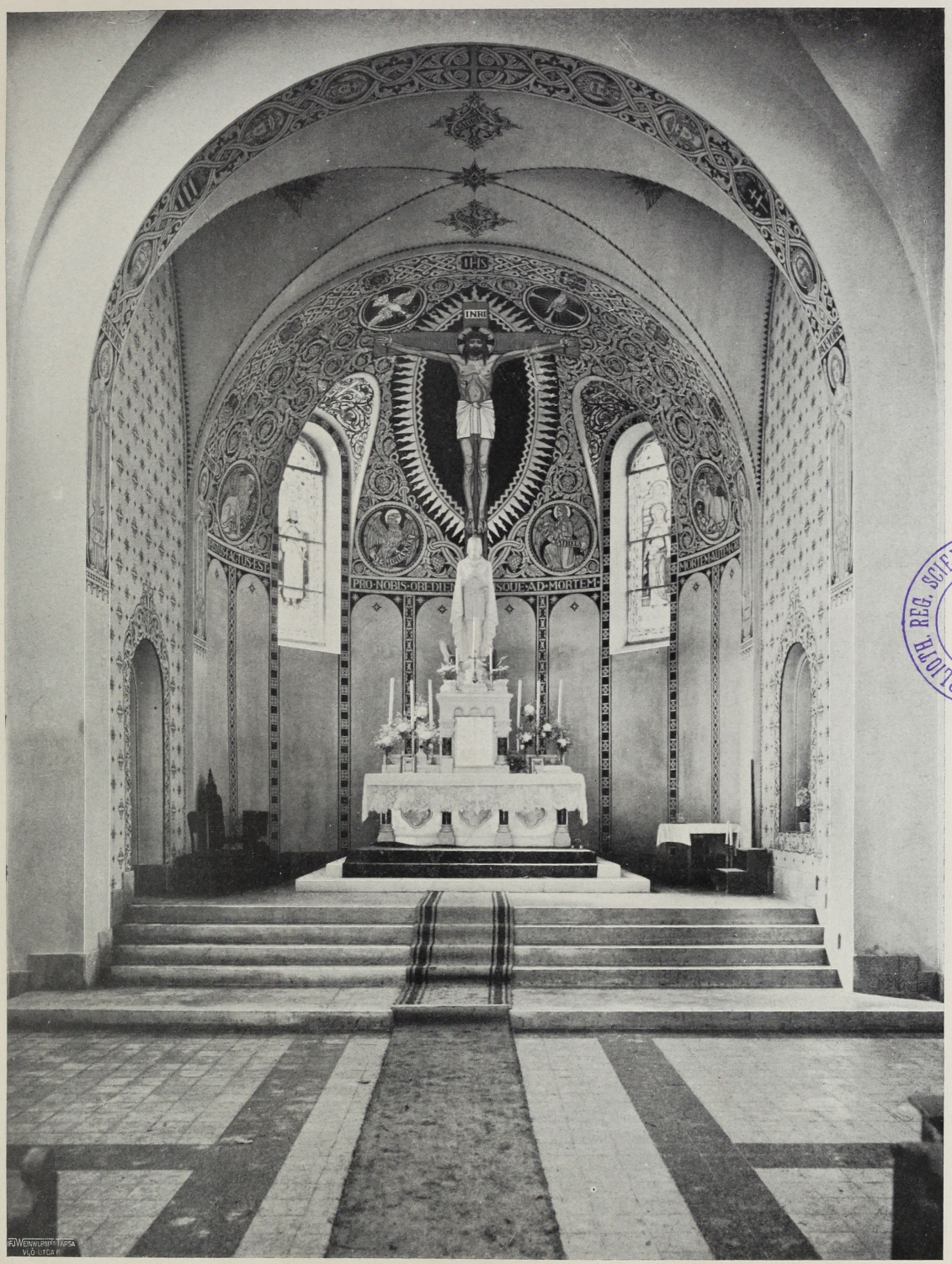
Róma szebb lesz, mint valaha. Akik az új városrendezési tervet elkészítették, — tudósok, művészek, a városépítés szakemberei, éveken át dolgoztak és vitáztak rajta — ezt a mostani rontó-bontó munkát csak kezdetnek szánták. A közeljövőre vár annak az elképzelhetetlenül nehéz feladatnak megvalósítása, hogy a Piazza del Popoló-ról kisugárzó három túlzsúfolt főútvonalnak bontás és újraépítés árán megteremtsék a három párhuzamos megfelelő útvonalát. Arra nagyon vigyáztak a tervezők, hogy műemlékben és általában értékes épületben kárt ne tegyenek az új útvonalak kedvéért.

Annyi bizonyos, sehol Európában mostanság nem folyik olyan mértékű építő munka, mint Olaszországban és ott is Rómában. A régi Róma szerelmeseinek az újban nehéz lesz ráismerniök a régire.

ELEK ARTÚR

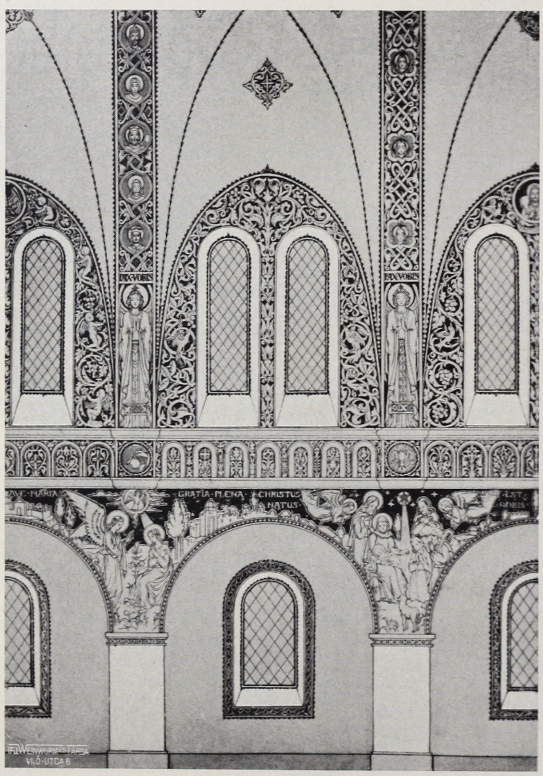
Petry Béla: Ex libris.

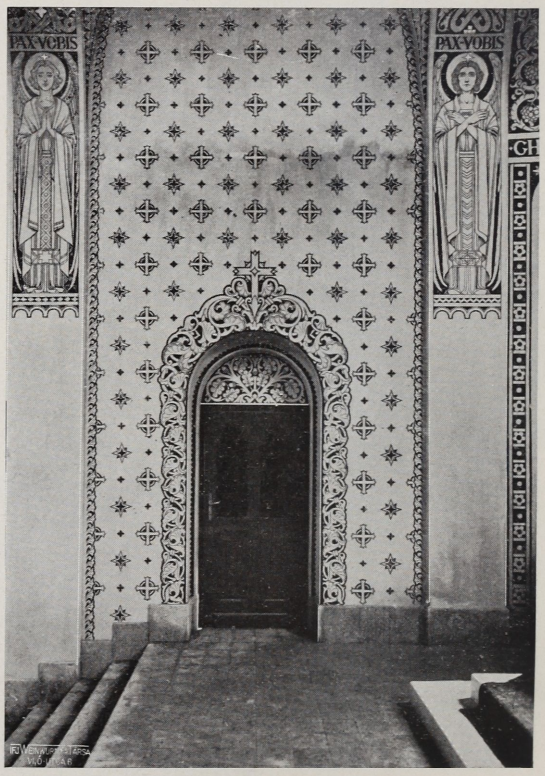

BIBLIOTH. REG. SCIENT. UNIVERS. HUNGARICAE

A badacsonytomaji Szt. Imre templom szentélye. A sgraffito-díszítés terve és kivitele Leszkovszky Györgytől. — Das Heiligtum der St. Emmerich-Kirche von Badacsonytomaj. Entwurf und Ausführung der Sgraffitoverzierung von Georg Leszkovszky. — Sanctuary of the St. Emery Church in Badacsonytomaj. Design and execution of sgraffito decorations by George Leszkovszky.

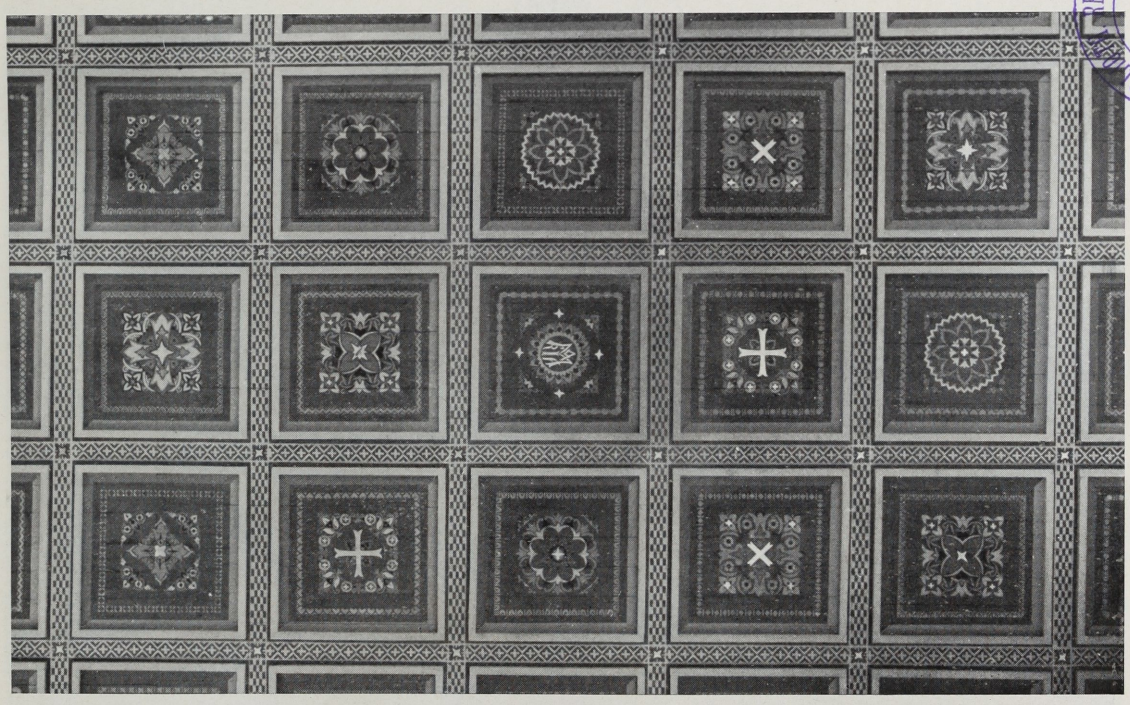

Fent: Leszkovszky György

Magyarországi Szt. Erzsébet freskójának vázlata. Lent: A badacsonytomaji templom oldalfalainak sgraffitodíszítései Leszkovszky Györgytől. — Oben: Skizze der Freske „Hl. Elisabeth von Ungarn" von Georg Leszkovszky. Unten: Sgraffitoverzierungen der Seitenwände der Kirche von Badacsonytomaj von Georg Leszkovszky. — Above: St. Elisabeth of Hungary. Fresco design by George Leszkovszky. Below: Sgraffito decorations in the St. Emery Church in Badacsonytomaj.

BIBLIOTHECA REG. SCIENT. UNIVERS. HUNGARICAE

Fent: A rómaifürdői kápolna szentélyének főfala Leszkovszky Györgytől. Az oltárképet Teőke Gyula festette. Lent: A szódligeti r. k. templom festett mennyezete, Leszkovszky György tervei után kivitelezte Fundschler Móric. — Oben: Hauptwand des Heiligtums der Kapelle von Rómaifürdő von Georg Leszkovszky. Das Altarbild ist das Werk Julius Teőkes. Unten: Deckenbemalung der röm. kath. Kirche von Szódliget. Nach den Entwürfen Georg Leszkovszkys ausgeführt von Moriz Fundschler. — Above: Sanctuary of the Roman Catholic Chapel in Rómaifürdő by George Leszkovszky. Altar-piece by Julius Teőke. Below: Ceiling of the Roman Catholic Church in Szódliget. Painted after the design of G. Leszkovszky by M. Fundschler.

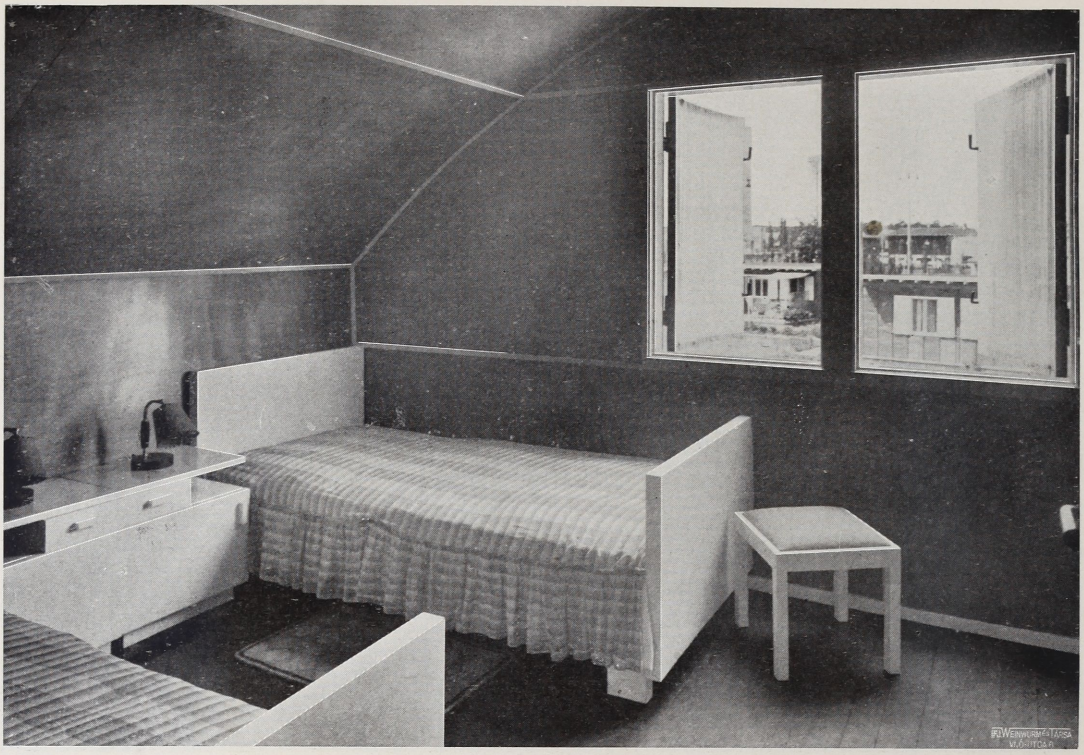
Fent: Interieurök a wieni „Werkbund-Siedlung“ kiállításáról. Lent: Lakóház a berlini „Sonne, Luft und Haus für Alle“ kiállításáról. — Oben: Innenräume auf der Wiener Ausstellung „Werkbund-Siedlung“. Unten: Wohnhaus auf der Berliner Ausstellung „Sonne, Luft und Haus für Alle“. — Above: Interieurs from the „Werkbund-Siedlung“ Exhibition in Vienna. Below: Family house from the „Sonne, Luft und Haus für Alle“ Exhibition in Berlin.

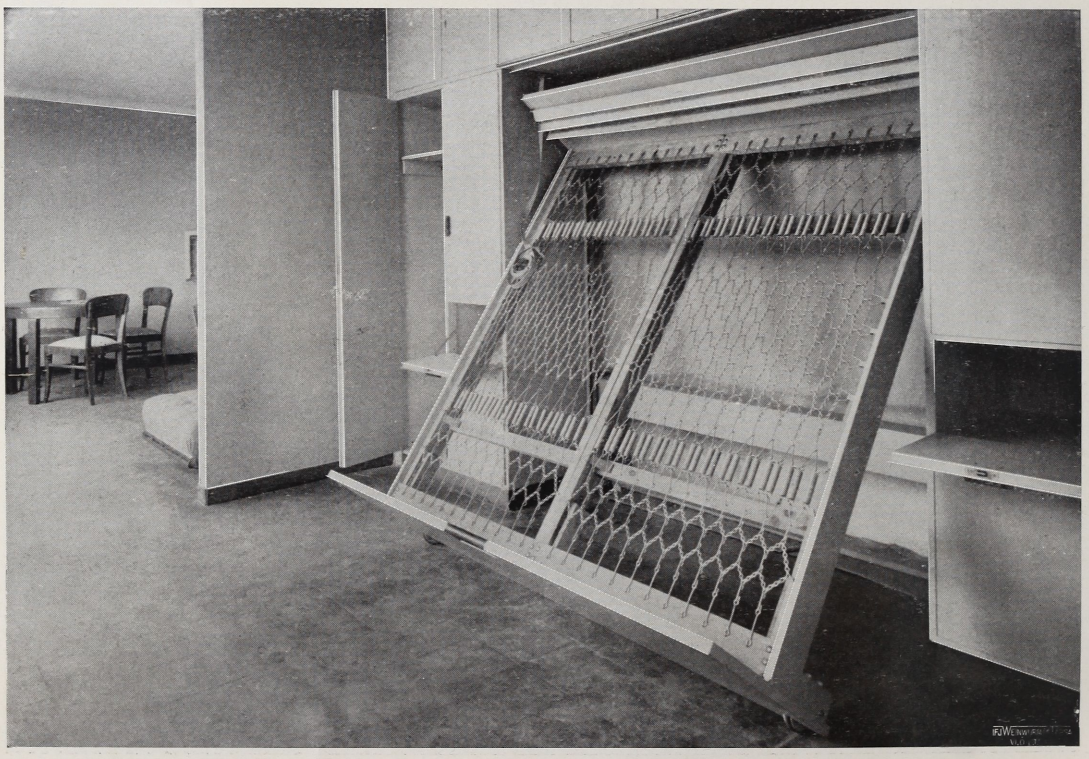

BIBL. R.G. SZENT. UNIVERSIT. BUDAPESTINENSIS

Interieurök a berlini „Sonne, Luft und Haus für Alle“ kiállításról. — Innenräume auf der Berliner Ausstellung „Sonne, Luft und Haus für Alle“. — Interieurs from the „Sonne, Luft und Haus für Alle“ Exhibition in Berlin.

Interieurök a berlini „Sonne, Luft und Haus für Alle“ kiállításról. — Innenräume auf der Berliner Ausstellung „Sonne, Luft und Haus für Alle“. — Interieurs from the „Sonne, Luft und Haus für Alle“ Exhibition in Berlin.

BIBLIOTECA * BUNGARICAE SCIENT. UNIVERSIT.

Részletek a stuttgarti „Wohnbedarf“ kiállításról.
— Partien aus der Stuttgarter „Wohnbedarf-Ausstellung“. — Parts from the „Wohnbedarf“ Exhibition in Stuttgart.

Üveg- és porcellánedények a stuttgarti „Wohnbedarf“ kiállításról. — Gläser und Porzellane aus der Stuttgarter „Wohnbedarf-Ausstellung“. — Glass and porcelain utensils from the „Wohnbedarf“ Exhibition in Stuttgart.

A SGRAFFITO

DAS SGRAFFITO. Das Sgraffito ist ein uraltes Dekorationsverfahren, das sich aus der Töpferkunst entwickelt hat ; es war die Technik der archaischen griechischen und etruskischen Vasen. Die Baukunst weist Häuser und Palais aus dem 15. Jahrhundert mit Sgraffitoverzierung auf, so z. B. eines der schönsten Kunstdenkmäler Oberungarns, das Schloss von Frics. Im 19. Jahrhundert gelangte es durch die Wiederauflebung des Renaissancestiles neuerlich zur Verwendung ; in Ungarn ist das schönste Denkmal dieser Art die Fassade des Miethauses des Pensionsfonds der Staatsbahnen in der Andrássystrasse in Budapest. In der Volkskunst des Engadin lebt das Sgraffito noch heute. Es ist wahrscheinlich, dass bei einer neuerlichen Verwendung von Verzierungen in Baukunst und Kunstgewerbe auch das Sgraffito wieder aufleben wird.

THE SGRAFFITO. Sgraffito means an ancient procedure in decorative art developed from the ceramics. The technique of the archaic Greek and Etrurian vases was the sgraffito. In the architecture sgraffito has been especially used in the XVth century proved by the wonderful decorations which remained on many palaces and even on simpler houses of that time. One of the most beautiful artistic relics in Northern-Hungary is the Castle of Frics which is also decorated with sgraffito. With the revival of renaissance style sgraffito was applied again in the architecture of the XIXth century. The finest memorial of this latter period is in Budapest the façade of the State Railways Pensionists Mansion on the Andrássy Street. As decorative technique sgraffito remained even to-day in the peasant-art of the Engadin-Valley (Switzerland). It is highly probable that in architecture as well as in applied art sgraffito will play again an important rôle.

A Graffiato, Sgraffiato vagy Sgraffito olasz szavak körülbelül a bekarcolást vagy bevésést jelentik. Sgraffitonak nevezzük általában azt a díszítő eljárást, mely több egymásra rakott és különféle rendesen ellentétes színű vakolatrétegekből a felső rétegnek formák szerinti eltávolításával éri el a díszítményes hatást. Az emberi művelődés és művészettörténet első jelei az ábrázolásnak legősibb módján egy-egy anyagba való bekarcolás és vésés útján jelennek meg. Maga a sgraffito-eljárás ősrégi. Feltalálása, illetve keletkezése az agyagművességből ered. A régi görögök és Etruria archaikus vázáinak díszítményei lényegében a sgraffito-eljárást mutatják. Hogy az ókori építészetben, mely népek és mily mértékben alkalmazták, arra nézve nincsen biztos adat. Kétségtelen adatok és fennmaradt emlékek csak a XV. századból maradtak fenn. Az építészetben elterjed ezen díszítésmód akkor, amidőn Itáliában a paloták homlokzatain szerephez jut a követ és téglát borító vakolat. Tehát tulajdonképpen a XV. században Itália a bölcsője és középpontja ezen technikának, ahonnan ez eljárás az olasz renaissance építészet formáival együtt terjed szét az északi államokba. Giorgio Vasari, aki írásaiban megemlékezik e díszítésmódról, feltalálását Andrea Feltrininek tulajdonítja. Mint sgraffito-díszítésű paloták ez időben többek között nevezetesek voltak a Palazzo Guadagni, a Palazzo Nicolini homlokzata Firenzében és az állítólag Bramante tervezte Sander jegyző házának homlokzata Rómában. Az itáliai renaissance paloták homlokzatainak legnagyobb része az idők folyamán renoválásnak vagy átépítésnek esett áldozatul. Azonban a XV. századból hibátlanul fennmaradt Ulmban egy olaszos szellemben díszített sgraffito-homlokzat. Úgyszintén Prágában, Augsburgban és Münchenben is fennmaradtak — bár valamivel későbbi eredetű — sgraffito-díszítésű paloták és házhomlokzatok. Hazánkban a jellegzetes felsőmagyarországi renaissance építészet egyik legszebb emléke, a friesi kastély pártás homlokzata is sgraffitóval van díszítve. A friesi kastély 1623-ban épült és 1630-ban díszítette ezt Axmann festő. A felsőmagyarországi városok, mint Késmárk, Lőcse, Eperjes több régi köz- és magánépületének sgraffito-díszítményei mutatják, hogy ez időben elterjedt díszítésmód volt a sgraffito, melynek itt jellemző sajátsága, hogy a díszítményes hatás mellett gyakran pótolja a hiányzó architektonikus tagozást is. Általánosan elterjedni és történelmileg folytatódni azonban nem tudott ezen díszítésmód. Később a XVII. század folyamán, amidőn a plasztikus stuccodíszítés felé hajlik az ízlés, a sgraffito-díszítés háttérbe szorul és teljesen megszűnik. Amidőn azután a XIX. század utolsó negyedében a renaissance stílus újra felidéztetik, a díszítő formákkal együtt a sgraffito-technika is megjelenik. Legszebb példája ennek Budapesten a Petschacher Gusztáv által tervezett Máv. Nyugdíjintézet bérháza. A ház homlokzatának ornamentális sgraffito-díszítését Rauscher Lajos tervezte, amit Székely Bertalannak figurális lünettjei egészítenek ki. A magas művészi készültséggel és valóban a renaissance szellemében fogant mű legkiemelkedőbb alkotása e téren e kornak. Az ugyanesak Rauscher Lajos tervezte Andrássy-úti Mintarajziskola homlokzata mellett egész sor renaissancestílű magán- és bérház díszíttetett ez időben Budapesten. A jelen század elejével azután a szecessziós törekvések idejében, majd később a különféle művészi egyéniségek stíljében nyer néha-néha alkalmazást a sgraffito. Ez utóbbiak jórészének igen gyors pusztulása diszkreditálni látszott a sgraffito élettartamát. Nem lehet ennek okát egészen a divatos magyarázatban megtalálni, mely szerint a kőszénfűtésű városok leve-

gője megtámadván a szénsavas meszet, okozza a sgraffitok romlását. Nagyrészt azonban a felhasznált homok és mész rossz minősége, a modern festékgyártás megbízhatatlan anyagai, vagy még ezekhez járulván a helytelen előállításmód, s ezek eredménye gyanánt jelentkezik azután a sgraffito gyors szétesése. Azonban az idézett évszázados példák tanusága szerint kétségtelen, hogy a jól készített sgraffito állja az évszázadok viszontagságait, benne emlékszerű művek alkothatók.

* * *

Lényegében a sgraffito-technika azonos az alfreskó eljárással. Vagyis a kötöttségek a naponkénti friss felvakolást s a felhasznált festékeket illetően egyezőek, s a kötőanyag itt is a keletkező szénsavas mész. A megfelelően kiszáradt érdes felületű alapfalra felhordott szürke, majd a színes alapréteg után a felső, rendesen vékony, világos réteg következik, melynek nedves állapotban való elkarcolása és bizonyos formák szerinti eltávolítása után az alsó sötét alap megjelenik, vagyis világos alapon sötét rajz keletkezik. Ez alap és felsőréteg sokféleként alkalmazható. De sokféle formája is keletkezhetik a sgraffitónak, ha pl. a rétegeket vastagítjuk, miáltal plasztikus hatás is keletkezhetik, vagy ha pl. megfelelő helyeken más-más színű alapvakolatot helyezünk el, miáltal mintegy sgraffito-intarzia keletkezik. A freskó és sgraffito rokonságát a régiek is felismerték. A renaissance korában a rendesen szürke alapvakolatot az elégetett szalma hamujával sötétítették. Giorgio Vasari szerint sokszor a háttér színének fokozására festékkel is beleárnyalták, vagy különféle ornamentális és figurális részek és alapszínek freskó módon, tehát nedvesben való belefestésével mintegy kombinálták a két technikát, mihez még az aranyozás is járult s így egy gazdag, színes és változatos hatást értek el. Korunkban a festékgyártásnak tévedései és hibái után már kitűnő minőségű vasoxid festékek is állanak rendelkezésünkre, s az alapvakolat színét tetszésünk szerint mélyíthetjük. A sgraffito tartósságának fokozására Gottfried Semper kőszénpornak a vakolatba való keverését ajánlja, ami állítólag cementszerű keménységet ad. Ez nem vált be. Mások cementnek keverését ajánlják, sőt lehetséges a sgraffito előállítása tisztán cementvakolatból is, amint azt a kiváló angol dekoratőr Heywood Sumner tette.

* * *

A sgraffito a XVII. század folyamán megszűnt mint a történelmi stílusok technikája és összefüggése nincsen a XIX. század folyamán alkotott emlékeivel. Azonban mégis maradt Európában egy kicsiny zárt terület, hol e technika folytatólagosan fennmaradt népművészetté átalakulva. E hely a felső Inn völgye az Ó-Engadin. Graubünden parasztházai abban különböznek a többi kantonbeliektől, hogy házai mind kőből épülnek s vakolattal vannak besimítva. Sajátságuk eme vidék házainak a sokszor igen gazdag ablakrácsok mellett a házak sgraffito-díszítései. E sajátságos díszítésmódnak történelmi előzménye és összefüggése van. A XVII. század második felében terjed itt el a sgraffito olymódon, hogy az olasz építőmunkások terjesztik el, akik Észak felé vándoroltak el munkát keresni. A legrégibb fennmaradt homlokzatoknál az olasz formaképzés kétségtelenül fellelhető. Majd idővel ez elhalványul és helyet ad egy népies, legtöbbször geometrikus formai megoldásnak. Technikailag jellemző az itteni sgraffitókra, hogy az alapvakolat megmarad a maga természetes színében és ez a reá kerülő tiszta, fehér mészréteggel elegendő kontrasztot képezvén, lágy, kellemes, szürke és fehér színhatás keletkezik. Sgraffitóval hangsúlyozzák a házak szegleteit, gazdagon díszítik az ablakok és a kapuzat keretét. A nagy falmezők a nyers, szürke vakolatból maradnak. Legrégibb ilymódon díszített és fennmaradt ház 1586-ban Samadenben épült. Ponteresinában 1648 és 1656-ból, Celerinában 1652 és 1662-ből maradtak fenn, Bergenben pedig majd minden házon maradtak sgraffitodíszek a XVII. század második feléből. Ezektől eltekintve még sok kisebb, főleg a kultúra áldásaitól távolabb eső községekben számos, régi sgraffitóval díszített ház található. Technikájuk kétféle, az egyik a már ismertetett szürke és fehér, a másik az ugyancsak szürke-fehér, de erőteljesebben felhordott rétegekkel, úgyhogy az erős bemélyítés által plasztikus hatás keletkezik.

* * *

Ma az ornamentális díszítő kedv nagy apálya idején talán kissé időszerűtlennek látszik egy elsősorban díszítő technikáról elmélkedni. De a változatosság törvénye szintén örök. A sivárságig menő egyszerűség, a száraz ridegségnek talán egyszer túlzott mértékben is megjön az ellenhatása s akkor nagy díszítő erejével, gyors előállíthatóságával, olcsóságával s nagy élettartamával új szellemben újra szerephez juthat a sgraffito.

LESZKOVSZKY GYÖRGY

KIÁLLÍTÁSOK ORSZÁGÚTJÁN

AUF DER LANDSTRASSE DER AUSSTELLUNGEN. Die Ziele und Bestrebungen des Kunstgewerbes und der Baukunst offenbaren sich am aufrichtigsten in den Ausstellungen. Im vergangenen Sommer legten drei Ausstellungen von der Entwicklungsrichtung der Wohnkultur Zeugnis ab. Die Berliner Ausstellung «Sonne, Luft und Haus für Alle» führte die leicht zu verwirklichenden Voraussetzungen der Sonntagsruhe, Sommerfrische und einer sportmässigen Lebensweise vor — sie machte Propaganda für diese neue Lebenslinie. Die Wiener «Werkbund-Siedlung» — deren Bedeutung mit der vor 5 Jahren stattgefundenen Stuttgarter Ausstellung wetteifert — stand im Dienste einer sauberen, konstruktiven und sonnigen Bauart; sie vereinigte die bewährten Faktoren einer kosmopolitischen Wohnungskultur in sich. Die Stuttgarter «Wohnbedarf» Ausstellung veranschaulichte schliesslich die Hebung des Geschmacksniveaus der Proletariermassen und der sog. Bazarwaren; das Material und die Technik dieser Waren haben sich im letzten Jahrzehnt im Verhältnis zur Vorkriegszeit zu einer entschieden gesteigerten Zuverlässigkeit emporgerungen.

ON THE HIGHWAY OF EXHIBITIONS. The new trends and aims of applied art as well as of architecture are the most bluntly declared by exhibitions. During the last summer three exhibitions gave thus proofs of the recent development of home culture. The «Sonne, Luft und Haus für Alle» (Sunshine, Air and Own House for Everybody) Exhibition in Berlin showed the easily realisable conditions of weekend rest, summer vacation and of sportlike life. It was the propaganda of a new healthier way of living. The «Werkbund-Siedlung» (Trade-Union Settlements) Exhibition in Vienna was the show of a pure, constructive and sunny style of architecture. The importance of this latter was as great as that of the Exhibition in Stuttgart five years ago. One could see here the efficient factors of a cosmopolitan tendency towards building huge mansions instead of small family houses. The «Wohnbedarf» (Slum-needs) Exhibitions in Stuttgart presented on the otherhand the increasing tendency in the taste of the proletaire classes and in the characters of their home instruments. The material and technics of this kind of goods became during the last ten years much better and more reliable than it was before the World-War.

Az élet egyszerűbbé válik. Nem lehet tagadni, hogy a «nagy leépítés», mely idestova egy évtizede tart, alaposan áthangolta mindnyájunk életformáját. Sokan megesküsznek rá, hogy ezt a gazdasági viszonyok romlása okozta. De ez csak részben igaz. Az emberek kisebb lakással, egyszerűbb berendezéssel, igénytelenebb kultúrával is beérik. Azonban az is kétségtelen, hogy ez a történeti folyamat nemcsak ridegen materiális tényezők eredménye. Az életnek új értékeit keressük, új szépségeit. Ha szimplábban élünk is, mint az elmult évtizedekben, de egy más életsíkon tökéletes emberi életformát igyekszünk kiépíteni. A masinizmus az emberek millióit tette hosszú időre munkanélkülivé. De ugyanez a masinizmus százmilliók számára új kultúrélet hajnalát is jelenti. Izgató látni, még izgalmasabb belesodródni az életnek e nagy színváltozásába.

Hová tartunk? Naponta látjuk, ezer életnyilvánuláson: épülő házakon, világító cégéreken, újságbetűkön, a kirakatok mélyén. De sohasem annyira tisztán, mint a szervesen felépített kiállításokon. Ez a mai idők gipszmodellje és egyben vérnyomásmérője. Az élet keresztmetszete a kiállítás s apró ablakaiban kigyúlnak a vágyak színes lámpácskái.

Petry Béla: Ex libris.

A lexikon, a társadalombölcselet, a népgyűlések: mind együttvéve nem mond annyit a fejlődés irányáról, mint egy kiállítás. Egy kiállítás, két kiállítás, három kiállítás egy nyáron. Köztük kanyarogva az az érzésünk, hogy a társadalom legtitkosabb vágyait és legerősebb realitásait látjuk összefoglalva. Próbáljuk meg kihámozni belőlük az útirányt, amely felé a történelem nagy karneváli menete halad.

I.

Azelőtt Rousseau századát nevezték a «természetérzés» századának. Milyen tévedés! Hol marad a geometriai kertek, vagy a tükörgalériák természetessége a mai kispolgár vagy munkás paradicsomi háza mellett, melyben lakókonyha van és még két szoba, de az a ház, amiben ez foglaltatik, az övé. Van hozzá főzelékeskertje, napozóterasza, nyugágya és gyermekjátszó-tere. Van hat munkanapja és a hetedik: a week-end. Ezen a napon a kispolgár, a munkás végignyujtózik a csíkosvászonszéken, az asszony kürtős-kalácsot süt a gázrechaud-n, a gyerekek pedig a Suren-féle módszer szerint sütkéreznek s lélekzenek a napon. Mindaz, amit az emberiség nevelői, orvosai, házépítői megálmodtak, minimum 2500 márkáért (esetleg részletfizetésre is) megvalósítható.

Álom ez? A berlini «Sonne, Luft und Haus für Alle» kiállítás azt kiáltotta az egész világ fülébe, hogy már ma, de legkésőbb holnap megvalósul.

Aki a Kaiserdamm kiállítási parkját s két nagy csarnokát végigjárta, valószínűleg el is hiszi. Hiszen nincs a világon meggyőzőbb propaganda, mint a kiállítási. Kivált ha azt tervszerűen, majdnem azt mondtam, kitünő számítással csinálják.

Az emberi vágyaknak a forró nyári időben há-

Petry Béla: Ex libris.

rom kristályosodási pontja van. Pihenni. Hűsölni. Gyümölcsöt szedni. E három vágy köré mintegy száz holdon remek kis házikókat, befuttatott lugasokat, kecskeólakat és csónakházakat építeni, — kész üzleti eredmény. Anbau-házat szeret Ön? Olyant, amelyhez idővel még egy cellát s még egy cellát lehet ragasztani? És a kedves neje: madárvédelmet kedvel-e vasárnap vagy haltenyésztést? Az ebeket köti inkább a karóhoz, vagy libát óhajt tömni? No és a gyermekek? A pamutmunka, a háncsfonás, a fűrész és a gyalupad van inkább ínyükre? De ha esetleg igen aprók még a kicsikék és az édesanya netán sokallja a sírásukat, arra való a «Haus der Kinder», ahol a kedves nörszök és a vidám hintalovak közé be lehet garazsirozni a kedves kicsikéket félnapra, két napra, ahogy tetszik . . .

Az, hogy egy kiállítás jól sikerüljön, a korszerű vezető gondolaton kívül elsősorban jó «csoportosítás» kérdése. Weekend-csoport. Alcsoportok ilyen címekkel: «Miért?» «Hogyan?» «Hol?» Kiskert-parcellák. Alparcellák ilyen jelleggel: Az állatbarát kunyhója. Küzdelem a rovarok ellen. Művészet a sportban.

Aki egy lugasra, egy szivattyúskútra, egy bárpultra ráírja, hogy ki csinálta és mennyibe kerül, az rossz propagandát űz 1932-ben. De aki odateszi egy berlini kiállítás hűvös fái közé, vagy a «jövő városába», vagy «a boldogság szigete» című tópartra, azért, hogy mindenki irígykedve nézze, a nyála csurogjon érte s lihegve keresse a készítő nevét a katalógusban, az eltalálta, melyik a jó reklám-módszer.

Berlinben kitünően s ízlésesen árusítják az emberi «természetérzés» összes árucikkeit.

II.

Berlinben szeretik a «szériákat», az egyformaságot, a típust. Bécsben a változatos az, ami vonz. Berlinben az örökéletű, Bécsben a divatszerű, a német fővárosban a gyárszerű, az osztrákban az egyéni ízű alkotás kerül előtérbe.

A bécsi is szereti a természetet, de a házat, a lakást nem rendeli alája. Csak melléje. Harmónia — ez a bécsi jelszó. Tájkép és házak összhangja. Formák és színek összecsendülése. A hétvége ott is a pihenésé, de a hétköznap se legyen szürke. Az életnek nemcsak akcentusai vannak. Az élet síma, kedves, dallamos keringő.

A Werkbund építészei városszéli lakótelepet teremtettek Hagenauban. 70 épület vagy harminc építésztől s abban legalább 40-féle háztípus. Sok szín, sok kedves festői hangulat. Igen, csupa két-három-ötszobás családi ház; csupa modern, dísztelen, lapos épület. De a házak mázolása, rózsaszínjük, palackzöldjük kiegészíti egymást, összecseng. Szét vannak szórva, tömbök, ikerházak, laza utca-sorok szerteszét. A táj szelíd hullámzása, a zöldelő veduta az, ami összefogja őket.

Dr. Frank József nemcsak a vizeket csapolta le a kopár területen. Az épülő házaknak közös keretet is teremtett ügyes rendezéssel.

A Werkbund-Siedlung e nyáron elkészült. Szerény kiállítása valóságos eseménnyé lett. A huszonöt osztrák s az öt külföldi építész nem igyekezett «világattrakció»-t csinálni. Mégis megindult feléje minden égtájról az építészek vándorlása.

Teljes joggal. Hét év óta, mióta a stuttgarti új lakóház-telep felépült, ez a legtanulságosabb város-telep. Az új építés próbatétele, egyének vizsgázása a polgári építészettanból.

Elsősorban az alaprajzok meglepően jók. Egyre tisztábban látni, hogy a lakás-logika úrrá lesz. Szoba-csoportok épülnek: a rendeltetés szerint. Vannak lakószobák, vannak gazdasági helyiségek, vannak hálóhelyek. Nem szigorúan elkülönítve, de jól csoportosítva. Az életforma, a polgári életforma megszabja az építkezés módját.

Másodszor: a tér, a szobatér hatalmi tényezővé vált. A világos síkok, a beépített s fal mellé tolt bútorok, a szobákat elválasztó üvegfalak és tolóajtók nagy belső tereket adnak. Mozgás, levegő, ritmus van bennük.

Az idegen építészek, kik egy-egy házat építettek, francia, amerikai, holland lakásformákat ültettek át. De a bécsiek — mint finom kiegyenlítők — a nyugati civilizált lakáskultúrát déli színörömmel kapcsolták egybe. Fából való, fényezett, színesen kárpitozott bútorok. Puha, kényelmes sarkok.

Csillogó lámpák, lenge függönyök. Szép képek a falakon.

A bécsi polgár egy világpolgári stílus felé tart. Ebben nem pompa lesz. Csak egyszerű, nemes élet.

III.

De hol van mindezektől a tömeg? A tömeg, mely sötét bérkaszárnyák rossz szobaáristomaiban él. Összecsukós ágyak, falraszögezett fényképek, norinbergi díszműáruk között.

Valljuk meg, hogy a haladás az utolsó tíz évben ebben a tekintetben is igen nagy. Az, amit tömegárunak, bazári árunak, háztartási felszerelésnek neveztünk s lenéztünk, teljesen új formát s veretet kap.

A szépség fokmérője a használhatóság lett. A szegénység pedig megtanította a világot — legalább egy részét — a helyes takarékosságra. Ha ma valaki egy berlini, müncheni, stuttgarti nagyáruházba lép, módja van «utolsó újdonságok» helyett tartós, jóalakú fürdőkádat, konyhaszekrényt, villanylámpát vásárolni. A «divatos» függöny helyett ízléseset és nem fakulót kínálnak. A szubjektív mokka-készletek helyett objektív alumínium-lábasokat.

A lakásfelszerelés valőrjét az adja meg, hogy erős, jó anyagból készült-e és a súrolást, a lúgozást, a koptatást, a kézzel-lábbal taposást jól bírja-e. A márka, a tervező, a stílus nem fontos. A tömegek ránevelődnek régi igazságokra. Hogy a teáscsészén nem a virágdísz lényeges, hanem a füle. A linoleum pedig helyenként többet ér, mint a velour-szőnyeg.

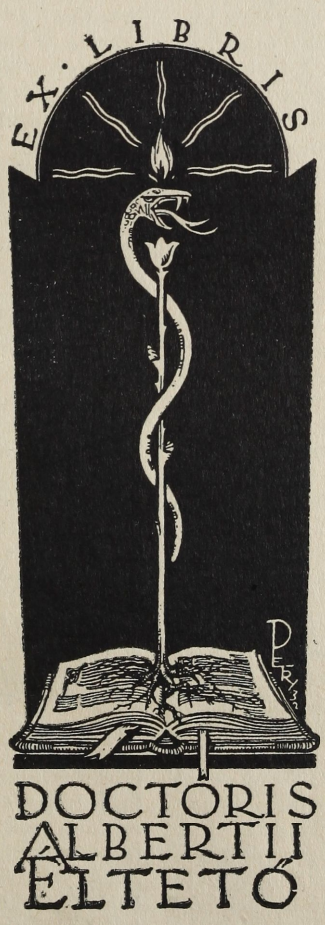
Stuttgartban leegyszerűsített életünk e szép tanulságaiból csináltak kiállítást e nyáron. Egyszerűt, nem drágát, nem fényeset, de okosat. «Wohnbedarf»-nak nevezték el a kiállítást. Könyörtelenül megmutatni, hogy valami dísztelenül is lehet szép, ez volt a cél. Az eszközöket — kezdve a fűtőberendezéstől, végezve az evőeszközökön — az utolsó darabig stuttgarti boltokból szedték össze. Padlófestés, falkezelés, világítás, főzés, tálalás, ilyen alcsoportok voltak. Lakószobák is, de csupán abból a szempontból, hogy minden élettevékenység számára melyik a jó.

Ez a kiállítás jubileum volt. A német Werkbund így ünnepelte meg negyedszázados életét. Az idők szelleméhez híven: takarékos konyhaszerek és villamosított alkatrészek között.

A kiállítás nagytermében egy galériáról látni lehetett az egész Wohnbedarf-terepet. Hullámzó tömeg, egyetlen szerpentinút, kétoldalt tárlók, szekrények, üveges fülkék.

... A technikai haladás útja volt ez. Személytelen, olykor túlszerény és dísznélküli. De a három kiállítás madártávlatból nézve civilizációnk útját mutatja: a természet, a város, az otthon megjelenését osztályok és típusok életében.

NÁDAI PÁL

Petry Béla: Ex libris.

• K R Ó N I K A •

CSÁNYI KÁROLY MŰEGYETEMI NYILVÁNOS RENDES TANÁR. Az iparművészet barátainak, a gyüjtőknek és a szaktudomány művelőinek körében osztatlan örömet keltett a kiváló muzeológusnak, lapunk kitünő munkatársának kinevezése. A középkori építés tanszéke, melyre kinevezése szól, nemcsak elsőrendű szakértőt, hanem lelkes, művészi szemű interpretátort fog benne nyerni. Hiszen mindenféle kutatóirányban dolgozva, legszívesebben a hazai műemlékekhez s ezek közt is a középkori és a barok építészet alkotásaihoz szeretett Csányi Károly vissza-visszatérni. Mint rendkívüli tanárnak már éppolyan széleskörű hallgatósága volt eddig is, mint akármely nagy katedra képviselőjének. A régibb s modern iparművészet amatőrjei pedig remélik, hogy a tudós és élvezetes előadó népszerű ismertetéseit, útibenyomásairól és felvételeiről szóló közvetlen csevegéseit ezután is alkalmuk lesz a felolvasóasztal körül hallani.

LESZKOVSZKY GYÖRGYNEK, az Iparművészeti Iskola jeles tanárának, nagyvonalú, monumentális freskói ismételten jelentek meg a Magyar Iparművészetben. Ezúttal egy inkább a díszítőfestészet körébe tartozó tevékenységéről ad számot műveivel. A legnagyobb figyelmet ezek között a badacsonytomaji új róm. kath. templom szentélyének sgraffito-díszítésével kelti. A dr. Fábián Gáspár tervezte pompás kéttornyú, magyar történelmi levegőt sugárzó bazalttemplom önkénytelenül is egy a bazaltkő élettartamával ekvivalens díszítőtechnikát kívánt. Hazánkban az első eset, hogy zárt helyiségben nyer a sgraffito-technika alkalmazást. Mivel ezen technika eljárásban rokon az alfreskó festéssel, Leszkovszky igen helyesen hellyel-közzel párosította a két technikát, miáltal elérte azt, hogy a távoli hatásra szánt, tehát interieurben esetleg nyers sgraffito modor finomodott. A templom dekorációja Leszkovszky György ismert művészi erényeit a maga teljében mutatja. A jó díszítőfestőnél elengedhetetlen architektonikus érzék teljes mértékben fellelhető díszítő gondolkodásában. Biztosan hangsúlyozza az építészet főformáit. Ornamentális formáiban messze elkerüli a közhelyeket, a figurális részek stilizált felfogása teljes harmóniában van az épitménnyel. A színhatása a szürke, mély meleg barna, a kék és arany alkalmazásával nemes és előkelő. Valóban kár, hogy csupán a szentély díszítésére kellett szorítkoznia.

A rómaifürdői Zaránd utcai kápolna egy három szobából alakított interieur. Ezen építészeti tagozás nélküli helyiségnek Leszkovszky György a pályázati kiírás értelmében a díszítőfestéssel adott értelmet. Elválasztotta a szentélyrészt a hajótól s a szentély főfalát a meglévő oltár és oltárkép formáinak és arányainak figyelembevételével oldotta meg. A kápolna színhatása az aranysárga és zöldesszürke hajó és a zöldesszürke és kék harmóniájú szentéllyel finom és megnyugtató.

A sződligeti róm. kath. templom mennyezete formai részeivel a régi magyar templom-mennyezeteire támaszkodik, az épitmények gazdag változatossága s a mély kék alaptónus szinte keleties hatású. A mennyezet viaszolajfestéssel készült.

Ha van a művészetnek ága, mely az általános elszegényedés eme korában szenved, úgy elsősorban a díszítőfestészet az. Leszkovszky műveiben örvendetes, hogy ezen nehéz időkben is bár szerény feladatokon munkálkodva gyüjti tapasztalatait. Egyben őrizvén a tradíciókat adja azt át az ifjú nemzedéknek, mely hisszük, hogy egy gazdag, boldog Magyarországban tud majd tevékenykedni.

Sz. L.

A MAGYAR OTTHON. Az Országos Iparművészeti Iskolában ezidén is megnyílik „A Magyar Otthon" mesteriskolája, amely a családi ház és környezetének, a bútorzatnak és kertnek nemzeti szellemben való egységes fejlesztését, tervezését szolgálja. Keretében elhelyezkedhetnek az építészetet és testvérművészeteit gyakorló iparművészek, festők, szőnyeg- és kerttervezők, akik a ház egységes kiképzésében tudásukat fejleszteni akarják. A tanszéket Thoroczkai-Wigand Ede tölti be. Ez ingyenes tanfolyamra a kellő előképzettségűek az előadó tanárnál szombatonként (Iparművészeti Iskola, IX. Kinizsi-utca 31.) jelentkezhetnek.

MUNKÁCSI. Akár német, akár angol vagy olasz képeslap akad a kezünkbe, egy név ötlik szemünkbe a legszebb fényképek alatt, Munkácsi Mártoné. Pár év előtt még alig ismert pesti fotoriporter, ma egyik legbecézettebb munkatársa nagy külföldi magazinoknak. Munkácsi valóban a világ mind a négy sarkából szedi képei témáját: egyik héten indiai rádzsák udvarából, másik héten egy északtengeri fürdőből vagy egy dán cirkusz légi trapézairól. Szinte szenvedélyesen keresi az exotikust. Nemcsak tájakban, hanem emberekben, testmozdulatokban, gesztusokban is. A test szurzojának, a levegő, a víz, a fény módosítóerejének, a hajlások, ugrások, esések törésvonalainak fénytani búvára ő. Ezért fényképei néha az impresszionizmus úttörésébe vezetnek vissza, máskor lírai aranyfürdő veszi körül a sujet-t vagy a korai renaissance lágy mollhangulatait érezzük felénk szállni. És mégis mindig a modern élet legvibrálóbb sugarai közt jár: a hullámfürdő, a cirkusz, a kulisszák világa, a ligeti sétautak késztetik «objektív» felvételekre. Azonban egyetlen modern művészi fényképezőn sem érezni meg annyira a kinematográflencse fontos kultúrhatását mint rajta. Biztos, hogy ő is új szépségekre tanít meg látni, tehát művész.

AZUGKIÁLLITÁSOK ELLEN. Félhivatalos híradások mondják, hogy a kereskedelmi miniszter törvényjavaslatot készít a kiállítások rendezéséről. Talán senki nálunk melegebben nem üdvözli e törvényt. Hiszen a háború óta annyiféle című és színvonalú «kiállítás» mutatta be a különféle művészi, iparművészi, ipari s egyéb termékeket, hogy egy külön statisztikai hivatal kellene azok összeírására. Az egykori kiállítási központ, mint véleményező szerv, lassanként kialudt s ma néhány hirdetés, rendőri engedélydíj, kis helyiségbérlet befektetése árán mindenki kiállítást rendezhet. Legkevesebb haszna ebből a becsületes ipar-

művészetnek van, legtöbb az önreklámozó kontárkodásnak. Érdeklődéssel várjuk tehát a bejelentett törvényjavaslatot s feltétlenül kívánatosnak tartjuk, hogy az az érdekelt testületeknek s így az iparművészeti képviseleteknek is hozzászólás céljából elküldessék.

AZ AUTOBUSZ-GARÁZS. Az ismert francia építészeti szakfolyóirat, az Architecture d'Aujourdhui egyik számában a legmodernebb garázsokat mutatja be. Ezek közt a mi budapesti autobusz-garázsunk is számos kép és egy ismertető cikk keretében került bemutatásra. A hatalmas íveken és mesteri vasbetonszerkezeteken nyugvó tető valóban méltán sorakozik a külföld legjobban épített garázsai, a párizsi Marbeuf- és a lyoni Citroen-garázsok mellé. Az organikus egyszerűséggel épített, világviszonylatban is jelentős garázs tervezője Hültl Dezső dr. műegyetemi tanár.

A MOZGÓ FAL. Övé a jövő. Lehet, hogy már a legközelebbi jövő. Ha megfigyeljük, hogy a modern lakásátalakításoknál, de új lakóházak építésénél is mekkora szerepet szántak neki az építészek, azt kell hinni, hogy a jövő legkeresettebb bútora lesz. Az egykori „spanyolfal" modern utódai fából, üvegből, sőt mi több onyxból s más becses anyagokból is készülnek. Tehát nem hajlíthatók, hanem merevek. De azért mégis könnyebben kezelhetők, mint az összecsukós paravánok. Mert vagy karikán tolhatók, vagy síneken gördülnek s egy ujjal is ide-oda mozgathatók. A legnagyobb előnyük persze az, hogy egy nagy térből pillanatok alatt lehet kisebbeket, egy nappali szobából étkező és hálóhelyiségeket alakítani. Hogy milyen szükségleti tárgy a mozgófal, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy eddig csupán olyan hirdetéseket láttunk a szaklapokban, melyek ilyen falakat — keresnek nagy tömegben való szállításra.

VONALAK ÉS SZALAGOK A POHARAKON. A geometriai egyszerűségű formák után az ugyanolyan egyszerűségű díszek jelennek meg az üvegedényeken. A hengeres, félgömb- és vödörformákra mintázott edények most lassan elhagyják a virágos és egyéb díszítőmotívumokat, melyek eddig felületüket ékesítették. A zwieseli bajor szakiskolából mostanában kikerülő üvegedényeken csupa vonal és szalag alkotja a díszt. Akár vésett, köszörült vagy festett ornamensekről van is szó, az egész díszítmény mindig úgy hat, mintha csupán az alak körvonalaival párhuzamosan futva, annak nemes alakját akarná kiemelni. Természetesen itt mindig a vízszintes csíkok meghúzása megy könnyebben, míg az edény magasságában haladó függélyes vonalak létrehozása több nehézséget okoz.

PÁRNA APPLIKÁCIÓKKAL. Ma legdivatosabb formája a párnák díszítésének kétségkívül az applikáció. Néhány színes posztódarab — majdnem azt mondtuk: posztóhulladék — ügyesen, egyszerűen összevarrva olyan párnát ad, melyet akármelyik ülőbútorra szívesen alkalmaznak. Az ilyen párna nem kényes dísztárgy, hanem valóban a kényelemnek s tisztaságnak háztartási darabja. Nem félünk a hátunk mögé tenni s nem kapunk negatív formákat a képünkre, mikor délutáni álmunkat alusszuk rajta. Primitív első látszatra s erősen emlékeztet a néprajzi múzeumok óceáni szigetlakóinak technikai készültségére. Nem baj! Az a fő, hogy nem akar versenyrekelni sem az olasz brokátokkal, sem a tájfestők képeivel. A párnától sokkal több s jobb tölteléket, símaságot és tartósságot várunk, mint képzőművészetet. A kanapépárna önmagáért van, illetve a kanapé tulajdonosának kényelméért s legföljebb még az ajándékozás örömééért. De semmiesetre sem azért, hogy aki kapja, szép csendesen az emléktárgyainak kriptájába csomagolja.

ÜNNEPEK OTTHONUNKBAN. A német Werkbund Berlinben nemrég kiállítást rendezett. Huszonöt kis interieur várta az érkezőket, kint az utcán pedig hangzatos cím: Ünnepek otthonunkban. Az ünnepek nem lehettek túlmerészek. Mindenféle egyszerű, polgári, sőt kispolgári szériabútorok ármegjelöléssel. Kombinált könyvállványok, kényelmes ülőbútorok, megfiatalodott éjjeli szekrények. Fürdőszobai felszerelések, figyelmeztetőül arra, hogy ma már nem szükséges a hálószobában mosakodni. Erről a kiállításról hirdették a plakátok: «Ünnepek otthonunkban.»

GROPIUS AUTÓT ÉPIT. Az idei őszi párizsi autókiállításon feltűnést keltett egy német autógyár új karosszériája, mely büszkén hirdette, hogy ezt megrendelésükre Walter Gropius konstruálta. A dessaui Bauhaus volt vezetőjének nevét jól ismerik Párizsban, mert négy évvel ezelőtt a német Werkbund tagjainak párizsi vendégkiállítását ő rendezte. Most, hogy az őszi autószalon szokás szerint az elegáns világ egész érdeklődését lekötötte, egy francia újságíró meginterjúolta a német építőt. Gropius az autók esztétikájában természetesen tisztán a mechanikai szerkezetek érvényesülését látja. Alapjában fejeződik ki azonban minden ilyen tömegen a funkció, az arányok játéka, a körvonal, továbbá a világos és sötét foltok, valamint a színek játéka. Gropius szerint az olyan régi utcák, mint amilyenek Párizsban akadályozzák az autóközlekedést, el fognak tűnni s helyüket a newyorki Manhattan felhőkarcolóira emlékeztető paloták foglalják el. Addig, amíg ez a súlyos városépítési probléma meg nem lesz oldva, az autó jövendő fejlődési irányát sem lehet pontosan meghatározni.

VÁROSRÉSZLETEK A GOBELINEKEN. A beauvais-i szőnyegszövőgyár, mely tudvalevőleg a legmodernebb irányú francia művészekkel épúgy terveztet, mint a sèvresi porcellángyár, nemrég egy sereg tervét valósította meg Raoul Dufynek, a nagyhírű festőművésznek. Székek, kanapék s egyéb bútorok bevonására készültek ezek a gobelinek. A legszebb párizsi műemlékek, városrészletek szolgáltatták a művész motívumait. A Nôtre Dame, a Champs Elysée, az Arc de Triomphe medaillonokba foglalva, több mint kétezer szín felhasználásával, a legnagyobb gonddal kivitelezve kerültek a kereskedelembe, hogy valamelyik amerikai mecénás szalonjainak díszeivé váljanak.

AMIRŐL ELFELEDKEZNEK. Ha igaz volna, amit a masinizmus apostolai hirdetnek, lassan mindenre rányomná bélyegét a mérnökesztétika. S napról-napra látjuk, hogy a mérnöki józanságot mint viszik bele a székekbe és a falfestésbe, a zongorába és a csillárokba. Tagadhatatlan, hogy a mérnöki buzgalom ugyan sok háztartási cikknek nagyon üdvös új formákat adott. Elég, ha a porszívó gépekre, vagy a kilincsekre, az írógépre és egyéb technikai szükségletekre gondolunk. De ha kívánatos a mérnöki beavatkozás lakásunk esztétikájában, miért térnek le e formaalkotó tevékenységben a g é p e k útjáról, holott bizony van itt még egy és más tennivaló. Vegyük például a varrógépet. Hány évtized óta őrzi teljességgel esztétika nélküli formáját, kisírva bútoraink közül. Hát a rádió- vagy a gramofónszekrény talán befejezett, tökéletes formák — a modern struktív ízlés szempontjából? Távolról sem. Még jó néhány «konstruktőr» találna rajtuk igazítanivalót. A varrógépek furesa hajlított lábai, a mechanikus hangszerek furnirozott köpenyei még nagyon méltó területei a «leegyszerűsítés» vadászainak. Hagyjuk hát egyelőre a bútorformákat a lakásberendezők gondozásában és maradjunk a technika igazi formaproblémáinál. N. P.

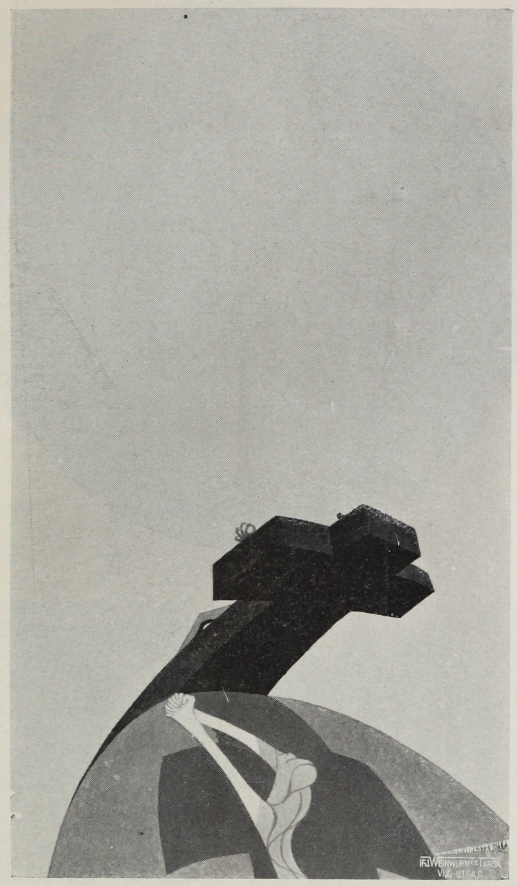
KERTVÁROS NANCYBAN. Német és angol mintára a francia városépítési politika is kezdi felkarolni a kertvárosokat. Legutóbb Nancyban épült fel 1400 lakós részére standardizált házakkal, széles, parkszerű utakkal egy lakóháztelep, amelynek teljesen modern elvei vannak. Gáz, vízvezeték, villamosság van minden házban. Az egyes lakásokhoz 3—4 szoba tartozik s köztük egy nagyobb nappali. A telepen, melynek modern játszóterei vannak, egy beteggondozó és azonkívül egy 20 gyermek befogadására alkalmas napközi otthon van. Tervbe vették egy csecsemőgondozó, kultúrház, tornacsarnok, fürdőház építését is. Az eddigi építkezés körülbelül ötmillió pengőbe került. Az egyes lakások havibére huszonöt és ötven pengő közt váltakozik, de a tizenhat éven aluli gyerekek után havonként és gyermekenként 1½ pengő bért elengednek. Az egész építkezést Nancy város más területein is folytatni fogja.

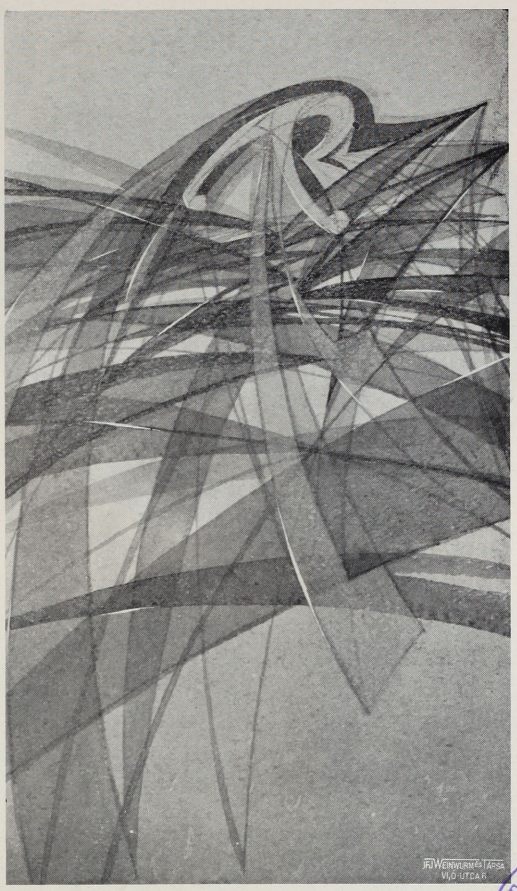
ÓCEÁNI FAHÉJSZÖVETEK ÉS EGYEBEK. Igen érdekes jelentés fekszik előttünk. A kölni iparművészeti múzeum háromévi működéséről szól. A múzeumban az ottani iparművészeti társulat az 1929—32. évek alatt mintegy két tucat kiállítást rendezett. Ezeket mutatja be a szóbanforgó jelentés. De nem szavakkal, hanem képekben. Valóságos kortörténet ez a füzet. A legszebb keresztmetszet arról, mint dolgoznak egy német városban — a gazdasági bajok mélypontján. A lehető legérdekesebb képek a legérdekesebb tárgyú kiállításokról. Egyik hónapban modern francia bútorok, a másikban mai épületfényképezés. Reklámképek és reklámvilágítás. Mivel játszanak a gyermekek? Régi indonéziai szövetek, majd színházdíszítési tervek. Rajzok és fényképek összehasonlítása, szobafestési mintatermek utána. De nem szabad elfelejtkezni az esztek népművészetéről s az oceáni szigetek primitív törzseinek fák héjából készült szöveteiről sem. Még egy tucat ilyen érdekes kiállítást mutattak be e hároméves lusztrumban. És ezt mind egy eleven múzeum s ügyes társulati propaganda hozta össze. Az első évben 30 ezer, két év mulva már 50 ezer ember látogatta a kölni iparművészeti múzeumot.

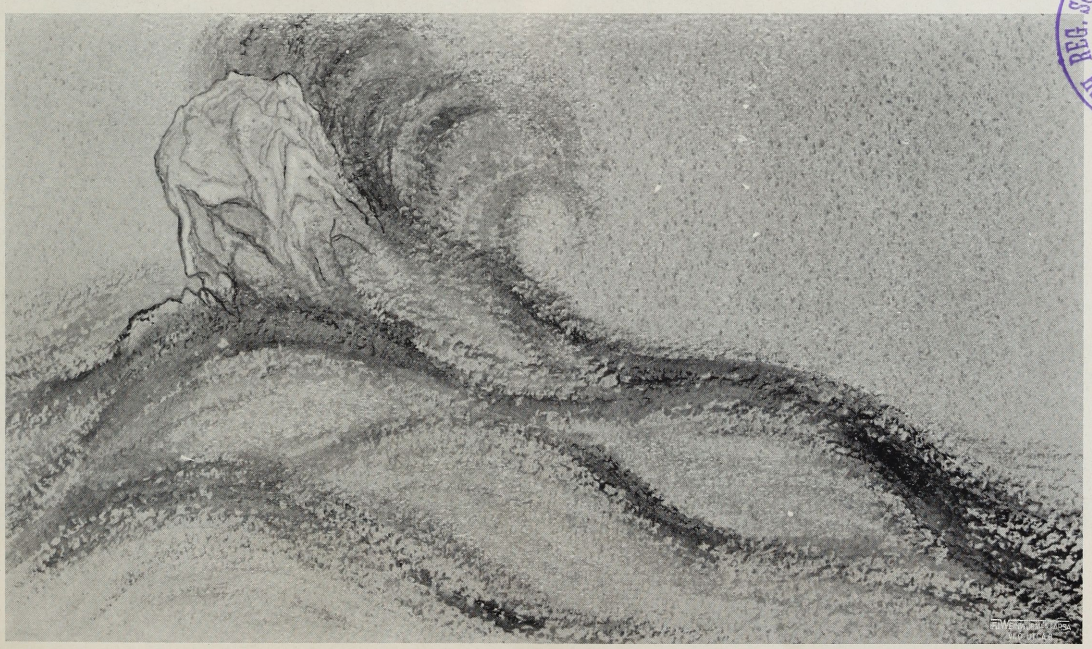
AZ ELEVEN MÚZEUM ÚJ ELVEKET KIVÁN. Körülbelül három éve, hogy dr. With Károly kölni új múzeumigazgató hozzáfogott a rábízott gyüjtemények átszervezéséhez. Merész és gyökeres újításba fogott. Elhatározta, hogy az iparművészet tárgyait nem stílustörténeti szempontból, hanem kultúrhatás szempontjából csoportosítja. Három nagy körbe osztott be minden tárgyat. E körök nevei: Anyag és műhelyi feldolgozás. Cél és forma. Végül: szín és díszítmény. A tárgyak mint egyéni darabok megszűntek tehát létezni, csakis az egész csoporthoz való összefüggésük érdekelte az elrendezőt. Egy-egy nagy körön belül persze kisebb csoportok alakultak. Például az első főosztályban ilyen vezérgondolatok érvényesültek mint: evés és ivás, megőrzés, lakás (ülés és alvás), ruházkodás. A szobák ennek megfelelően az első csoportban ilyen célcsoportokat ölelnek fel: az ivóedények szobája; az öntözőedények; az evőeszköz; a lakóeszközök (szekrény, szék, asztal stb.). Az egyes kultúrrétegek tehát e csoportokon belül foglalnak helyet s itt már azután az időrendi egymásutánt is tekintetbe veszik. A kölni múzeum ezzel az átcsoportosítással, mint maga mondja, az eleven élet számára való múzeumot teremtett. Katalógusa, mely a szobák egymásutánja szerint halad, ily módon a technikai fejlődés, a szerkezet és a formák evolúciójának vezérkönyve. A múzeum ezzel a ténnyel nemcsak demokratizálódott, de gazdaságossá is vált: rengeteg felesleges tárgyat adott át más kölni múzeumoknak s az így hozzájutott anyagi eszközökből viszont hiánytpotló tárgyakat vásárolt.

HULLÁM — FÖLFELÉ? Amerikai, sőt német szakfolyóiratok a lakásberendező iparágak konjunktúrahullámának megváltozott irányáról adnak hírt. Azt mondják, a vásárlókedv már — küszöbön van. A piacok megélénkülése — bizonyosan el fog következni. Az eddigi mélyponton — hihetőleg már túl vagyunk. «To get business», hirdetik ezek a bizakodó bejelentések. Résztvenni a közbizalomban! Nekiállni és készülni a várható konjunktúrára! Minden vonakodás káros és minden bizalmi megmozdulás sietteti a prosperitást, mely már nem lehet messze.

KERÁMIAI ISKOLA BEAUVAIS-BAN. A közeli hetekben egy új nagy szakiskola nyílt meg Franciaország északi részében, melyet az állam a kerámiai szindikátus hozzájárulásával létesített. Az iskolában hároméves tanfolyamban az agyagipar összes technikai ismereteit fogják tanítani s elsősorban szakképzett munkásokat akarnak nevelni a gyárak részére. Ennek megfelelően a tanítás súlypontja is a gyakorlati ismeretek elsajátítására irányul.

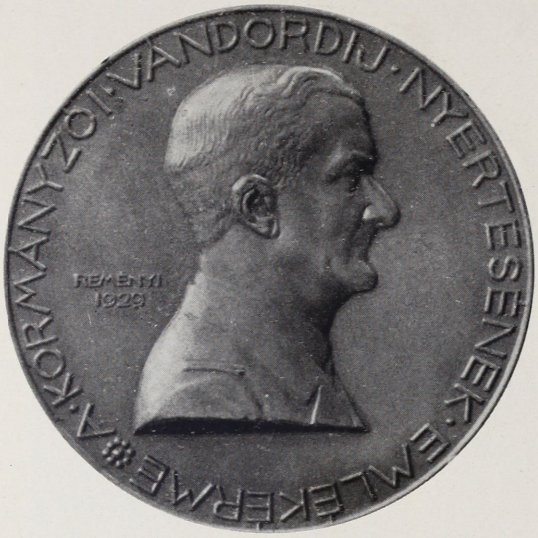

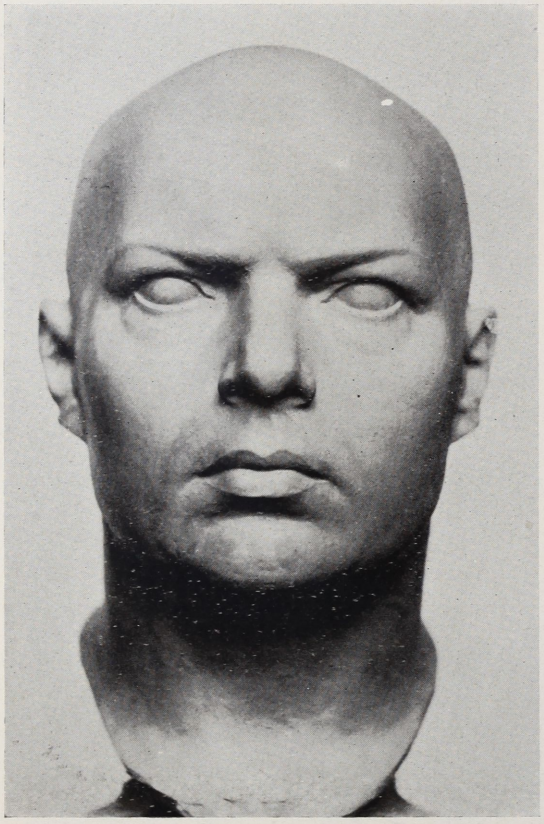
BIBLIOTH. REG. SCIENT. UNIVERSIT. HUNG. * BUDAPESTINENSIS

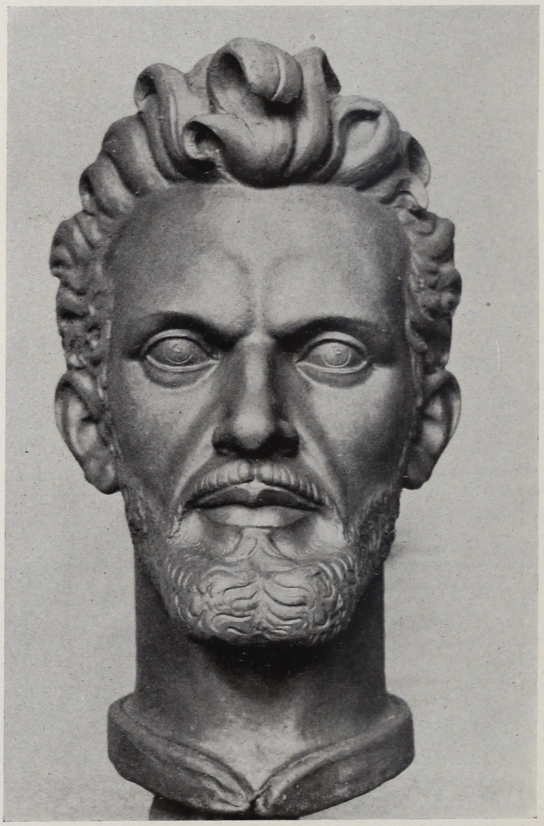
Kovács Béla temperafestményei.

Fent balra: A kereszt árnyékában. Fent jobbra: Repülőtámadás. Lent: Mulandóság. — Temperamalereien von Béla Kovács. Oben links: „Im Schatten des Kreuzes". Oben rechts: „Fliegerangriff". Unten: „Vergänglichkeit". — Tempera-pictures by Béla Kovács. Left above: In the shadow of the Cross. Right above: Aeroplane attack. Below: Transitoriness.

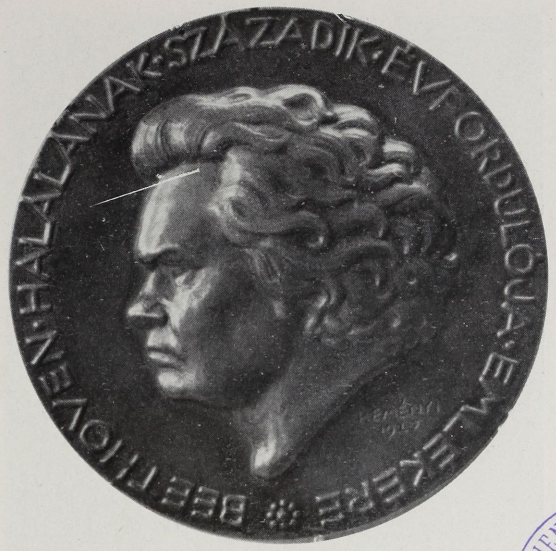

Fent: Reményi József emlékérmei. Lent: Reményi József szobrai. Balra: Önarckép. Jobbra: Szent László. — Medaillen und Statuen Josef Reményis. Unten links: Selbstportrait. Unten rechts: Ladislaus der Heilige. — Above: Plaquettes by Joseph Reményi. Below: Statues by Joseph Reményi. Left: Self-portrait. Right: St. Ladislaus.

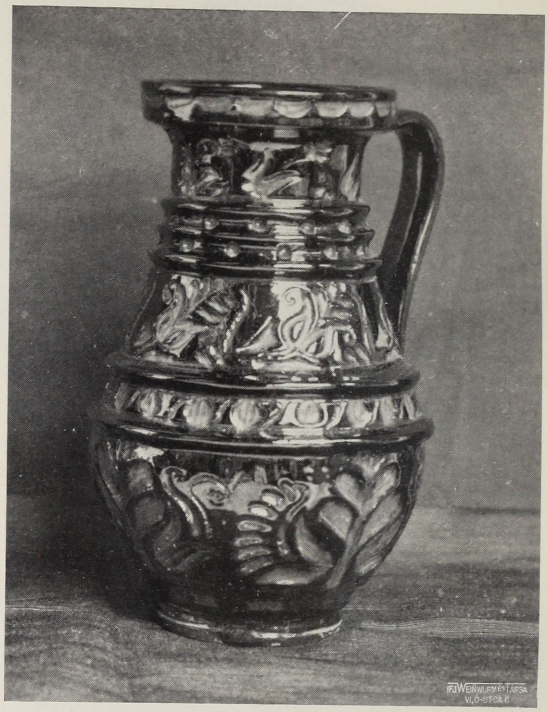
BIBLIOTH. REG. SCIENT. UNIVERS. HUNGARICAE

Fent: Reményi József Beethoven-emlékérme. Lent: Reményi József reliefjei.
Balra: „A győzedelmes kard". Jobbra: „Bizalom a jövőben". — Oben: Beethoven-Medaille von Josef Reményi. Unten: Reliefs von Josef Reményi. Links: „Das siegreiche Schwert". Rechts: „Vertrauen auf die Zukunft". — Above: Beethoven plaquette by Joseph Reményi. Below: Reliefs by Joseph Reményi. Left: „The victorious sword". Right: „Trust in the future".

Fent: Endrő Margit keramiái.
Lent: R. Engel Piroska festett fatárgyai. — Oben: Keramiken von Margit Endrő. Unten: Bemalte Holzgegenstände von Piroska R. Engel. — Above: Ceramics by Margaret Endrő. Below: Painted wooden objects by P. R. Engel.

LAKÁSTANÁCSADÓ-IRODÁK. Amerikában tudvalevőleg minden nagyvárosban hosszú idő óta működnek az úgynevezett Home Service Department-ek. Ezekhez minden érdeklődő bizalommal fordulhat akármilyen háztartási, bútorvásárlási vagy konyhaberendezési kérdésben. Elég, ha bárki egy megvásárolni szándékolt tárgyat bemutat az iroda vezetőinek, díjtalanul kap felvilágosítást annak értékéről. Ezt a modern szellemű intézményt mostanában sorra megszervezik a német városokban is. Nemcsak szorosan vett berendezési vagy háztartási cikkek vásárlása ügyében, de a lakás belső vagy külső továbbépítésére vonatkozó kérdésekkel is hozzájuk lehet fordulni. München, Nürnberg, Essen, Darmstadt és Wiesbaden állandóan inspekciózó építészt tettek egy-egy ilyen irodába, hogy ingyenes tanácsot adjanak. A minden üzleti érdektől mentes építész legjobb irányítója lehet a racionális beszerzésre törekvő lakónak. Bécsben is meghonosították az ilyen irodákat. De ez a bécsi városi házak egyikében létesült tanácsadó intézmény szélesebbkörű célkitűzéssel indult meg. Ennek elsősorban propaganda-szándékai vannak: előadások, népszerű ismertetések, filmek segítségével akarja a célszerű s egészséges lakás feltételeit belevinni a lakosság köztudatába. A tanácsadó irodában külön építő, külön lakásberendező s egy külön konyhai szakértő illetve szakértőnő nyujt felvilágosítást.

EGYHÁZI ARANYMŰVESSÉG. Egy jézustársasági atyának, Pater Braun Józsefnek a keresztény oltári felszerelésekről írt nagy munkája, mely nemrég jelent meg Münchenben, igen érdekes következtetésre jut a modern egyházi aranyművesség bemutatásánál. Megállapítja, hogy a huszadik század utolsó évtizede ezen a téren is, mint az egész liturgikus művészetben, meglepő fejlődést mutat. A mostani serlegeket, monstranciákat, ciboriumokat, gyertyatartókat és pásztorbotokat össze sem lehet hasonlítani érték s művészi szépség dolgában a mult század rossz stílusmásolási törekvéseivel. Németország, Svájc, Hollandia és Katalónia oly sok s jeles iparművészeti tárgyat termelt ezen a területen is, hogy joggal lehet egy meggyőző, szilárd aranyműves-irányzatról beszélni. A gótizáló s romanizáló tendencia ugyan még felüti fejét. Másrészt a gépkorszak szelleme is érezteti hatását. De azért van egy stilisztikailag nemes, egyszerű formatörekvés, amely szakrális jelleget ad a tárgyaknak s mégis határozottan korszerű. Van ez új oltári szerek közt olyan, amelyiket bátran lehet arányai, formaérzéke, művészi s mesterségbeli kvalitásai erejénél fogva a régi műkincsek mellé állítani. S mindezt oly korban, melyben az egyéni művészetszabadság szinte szembehelyezkedik az egyházművészet parancsoló kollektív hangulaterejével.

A KÖZÉPKORI ÉPITÉSZEK IS VÉTKEZTEK. Ezt állapítja meg egy szellemes kis tanulmányban Franz Wiedermann építész a «Die Christliche Kunst» című folyóiratban. Mert csak jámbor legenda az, hogy a székesegyházak az örökkévalóság számára készültek. Hány összeomlás, falbedűlés volt már az építkezés idején is! Arról nem is szólva, hogy már az elkészülés rövid ideje után is rengeteg kárt okoztak a rossz építkezések. Minden restaurálómunka többé-kevésbbé rávilágít az akkori építkezés néhány feltűnő hibájára. Meg nem erősített gyámpillérek, alig-alig földbe alapozott faltömegek, nehéz ballusztrádok könnyelműen odalógatva a tornyokra, — ilyesmi mindennap feltárul a legszebb székesegyházakon is. Az akkori építészetnek a statika törvényei iránt nem sok érzéke volt. Azt tartották, hogy vagy megáll az épület, akkor jó, vagy bedűl és akkor — legalább újat építenek. Az ilyesféle könnyelműségnek okai akkor is különfélék lehettek. Egyszer az olcsó vállalkozás, a már akkor is divatos árleszorítás idézte elő, máskor pedig a gyors munkatempó, mert az építők únták a technika által megkövetelt lassúságot s hogy hamarább elkészüljenek, nem ijedtek meg egy kis — fuserálástól sem.

DIVATKUTYÁK PORCELLÁNBÓL. A jó keramikus a korszellemhez igazodik. Most tehát a mai nők kedvencét: a kis ölebeket mintázzák azok a keramikusok, akik «up-to-date» akarnak lenni. A német divatos márkák közt egyre gyakrabban jelennek meg a kis pinesik, a drótszőrű foxterrier-k és egyéb mulatságos kis jószágok. A figurális plasztikának e kis tömeggyártmányai a pár év előtt divatos parasztbabák és népviseleti figurák helyett vonulnak be a leányszobákba és a dámák vitrinjeibe. S hacsak futó divatszerűség van is ebben a passzióban, érdemes arra, hogy a keramikusok felfigyeljenek rá.

SPORTJUTALMAK. Berlin legnagyobb áruháza mostanában kiállítást rendezett sportjutalmakból. A kiállításon természetesen a legtöbb tárgy ezüstből készült és ettől a fémértéktől eltekintve semmi művészi értéket sem mutatott. A sokféle bowle-tál, hamutartó, kicsinyített elefánt- és Colleoni-szobor meg egyéb apró állat mellett még aránylag legtöbb ízlés azokban a tárgyakban volt, amelyek régi ötvösemlékeket utánoztak. Azonban feltűnést keltett egy ismert korcsolyabajnoknak Gillis Grafströmnek szép gyüjteménye, amelyben mindenféle a sportra vonatkozó holmik voltak: könyvek, képek, porcellánok és egyéb tárgyak. N. P.

A NÉMET KÁRPITOSOK TANÚLNAK. Tudvalevő, hogy az annyira kitűnő német iparszakoktatásban milyen előkelő helye van a kárpitosipari iskoláknak. Évről-évre kiállítások, kongresszusok számolnak be az eredményekről s ezek az alkalmak egyúttal a szakmai körök ízlésbeli továbbképzését is szolgálják. Ez év nyarán két ily eseménye is volt a német lakásberendező-iparnak. Mainzban is, Frankfurtban is nagy tömegekben vettek részt a kárpitosok e megbeszéléseken s bemutatásokon. Egészen praktikus szakmai ismertetések mellett az új lakás-esztétika alapvető elveit is eléjük tárták. A német példa talán serkentő hatással lesz a mi kárpitosipari szakköreinkre is, melyek pár évvel ezelőtt még eleven érdeklődéssel fordultak az ilyesféle feladatok felé, de a válságtól csüggedten ezt a szakmai továbbképzést újabban teljesen feladták.

AZ ÜVEGHÁZ. Az üvegház, melyről szó van, London szenzációja: a Daily Express új palotája. A vasbetónvázas épület valósággal egy üvegkalitka benyomását kelti, mert az utcai részen az egész váz nikkelezett fémpálcák vékonyságával hat. A hatalmas épülettömegnek szépsége arányaiban, tömegelosztásában van. Az épülettömbök élei legömbölyített üveglapokkal finom profilokat adnak. Fölfelé lépcsőszerűen beugranak az emeletsorok a felhőkarcolók új rendszere szerint. A mult század közepe táján már volt egy üvegház, az első az egész világon. Ezt egy Paxton József nevű ember építette mulatóhelynek Londonban. Neve Crystal Palace volt. Ez volt az első félénk tapogatózás a mai s jövendő idők átlátszó háza irányában.

A PÁRIZSI ŐSZI SZALON. A francia újságkritikák az idei párizsi őszi iparművészeti kiállításról szólva ilyeneket állapítanak meg: Eltűnt az «ápolda-stílus». Egy kis kellemetesség kezd a kiábránduló józanság helyére lépni. A kárpitozás tiszta, a függönyök egyszínűek, de már van bennük melegség is. A lemeztelenített formák ritkábbak, mint az utóbbi években voltak. És ami fő: ennek még a józanság felesküdt katonái is örülni tudnak.

KUPOLÁK BELSEJE. Egész sereg német s egyéb külföldi városban pillant meg az idegen olyan új, modern épületeket, melyeket hatalmas kupola koronáz meg. A mai racionális építés és a régi időkből való pompázó befejezés rendszerint ellentmondást rejtegetnek. Közelebbi érdeklődésre azután megtudjuk, hogy a hatalmas építmény valamely újság vagy tudományos társaság palotája, míg a kupola belsejében — planetárium van. A kupola ugyanis akként van megalkotva, hogy a sötét padlástér nézőtérnek szolgál, míg a kupola belső részére egy vetítőkészülékkel a — csillagos eget lehet projiciálni. Ez a legdivatosabb — s valljuk meg leghasznosabb — díszítmény, amivel egy hatalmas félgömböt érdekessé lehet tenni — belülről. A lipcsei állatkertben, a Haagsche Courant és a Hannoverscher Anzeiger palotáján, Düsseldorfban, Moszkvában és még sok más városban ilyen planetáriumok mutogatják a csillagos ég tudományát. A pár garasnyi belépődíjért az elsötétített teremben egy konferanszié vetítőgéppel és kis zseblámpa-reflektorral (mely egy lassan haladó nyilat sugároz a csillagok közé) szépen sorra-rendre bemutatja a fölénkboruló ég asztronómiai tüneményeit. Kár, hogy mihozzánk ez a kitűnő újítás még nem érkezett el, pedig éppen elég kupolánk van, melyeket erre a célra fel lehetne használni.

SZÉKESEGYHÁZAK KIVILÁGITÁSA. Franciaországban érdekes újításokat kezdenek bevezetni egyházi körökben. A nagyobb s művészileg becses székesegyházakat mesterséges világítással igyekszenek belül fényesebbé tenni. Párizsban a Saint-Sulpice-szel kezdték e kísérletet s elsősorban a mennyezeten alkalmaztak rejtett világítótesteket. A fényt a katedrális főhajójának jelentős pontjaira, elsősorban természetesen a szentély felé reflektálták. A kupolák, az egyes fülkékbe helyezett szobrok egymásután kapják így azt a bizonyos «szuffita-világítás»-t, mely oly hatásosan válik be a külső architektúrák megelevenítésében (mint például nálunk a Halászbástyán, a Citadellán). Az eddig nappal is félhomályban lappangó egyházművészeti kincsek egyszerre láthatókká válnak, hatásvilágítás mellett pedig művészi pompájuk egész gazdagságát kifejlesztik. Azok a látogatók, akik az ily templomokba belépnek, akár ájtatosságból, akár mint turisták, elragadtatással szemlélik a katedrálisok térművészetét s díszítményeit.

ÖSSZECSAPHATÓ LAKÁS. Az összecsukós szék és asztal után, az összegöngyölíthető csónak és fürdőkád után itt van: az összecsapható lakás. Elég neki két láda is — és minden be van csomagolva. A stuttgarti lakáskiállításon mutatták be azzal, hogy szobauraknak, dolgozó nőknek nélkülözhetetlen. Különösen azonban a nyaralókba és weekend-házakba ránduló házaspároknak jelent nagy előnyöket. Azt is nagy érdeméül hirdették, hogy nem kerül többe, mint egy „rendes" szoba bútorzata. Vajjon mi következik utána? A zsebredugható lakás, vagy a gumiból felfújható kis ház?

SOK A SELYEM. Tagadhatatlan, hogy az egész világon nagy a túltermelés a selyemiparban. De talán sehol sem akkora, mint Japánban. Tokióban egy külön gazdasági bizottságot létesítettek, hogy gondolják ki, mire lehetne a rengeteg selymet felhasználni. A bizottság egész hosszú listát állított össze a selyemből előállítható tárgyakról. Azt javasolják, hogy a jövőben a selymet használják föl egyebek közt cserkész-sátrak, szúnyoghálók, halhálók, fátylak, léggömbök, valamint mindenféle falbevonások és tapéták céljaira. De a legérdekesebb az a terv, melyet az állami bank is elfogadott már, hogy a jövőben az összes bankjegyeket is selyemre nyomják. A kereskedők és a tönkremenő selyemgyárak határozottan remélik, hogy az államnyomda a teljesen értéktelen selymet ily módon igazi értékké fogja változtatni.

ÉPITŐKÖZPONT LONDONBAN. Az angol főváros egyik legélénkebb utcájában, a New Bond Streeten érdekes házat adtak át a rendeltetésének. Az új házban minden érdeklődő, aki lakása számára vagy építkezése részére keres valami célszerű megoldást, megtalálja az őt érdeklő berendezési tárgyakat. Fűtőtestek, világítási szükségletek, fürdőszoba-installációk, bútor, fák, függönyök, minden a modern lakásszempontokból összeszedve. Nemcsak könyvállványok a legjobb új termékekkel, hanem avatott építészeti szakértők is ott vannak a tanácskérők rendelkezésére. Azoknak pedig, akik az angol építés mai fejlődése iránt érdeklődnek, kitünő adattára lesz ez a jól felszerelt intézet.

A MILANÓI TRIENNALE-KIÁLLITÁS. Az 1933. év nyarán nagyarányú nemzetközi építészeti és iparművészeti kiállítás színtere lesz Milano. Hatalmas méretű területen emelkedik a vasbetonvázas csarnok, hogy ez év végére elkészülve, magába fogadja a kiállítási anyagot.

Nem is annyira egyes műveket, hanem nemzeteket, iskolákat s irányokat akarnak bemutatni az olaszok, természetesen minden európai kultúrnemzet részvételével. A «tipikusan modern művek»-et a legismertebb nevek szereplésével óhajtják bemutatni. Az építészeti alkotásokat fényképek, modellek, rajzok egymásmellé helyezésével, az iparművészetet interieurökben és tárgyakon. A milanói triennale, mint neve is mutatja, háromévenként rendezendő kiállítások centruma lesz. Ebben a minőségében a kevéssé látogatott monzai kiállításokat fogja pótolni. A milanói székesegyháztól pár percnyi távolságra épülő nagy palota s a körülötte levő térség olyan lehetőségeket nyujt a kiállítóknak, melyek eddig a beépített s szobákra felosztott kiállítási épületekben ismeretlenek voltak. Azonkívül erősen hangsúlyozni akarják a milanói szervezők az egésznek kereskedelmi és üzleti lehetőségeit is. Mindenesetre elég okunk van a készülő nemzetközi kiállítás iránt érdeklődni.

SZEGÉNY BÉCS. Az annyira elszegényedett s oly sokszor megsajnált Bécsben az idei nyáron a legjobb építészek egy új lakóház-telepet építettek fel. A Werkbund-Siedlungot nagy ünnepélyességgel avatták fel s pár hétig a nagyközönség számára is nyitva volt. A bemutató utáni negyedik napon már 32 házat adtak el véglegesen. Az egyes házak mintegy 200 négyzetméter területen épültek fel. Vételáruk a nagyság szerint 26—48 ezer shilling volt. Ez nem a bécsi jómód mellett bizonyít, hanem arról tesz tanuságot, hogy mekkora ott az — otthon kultusza.

A NÉMET HÁZTARTÁS NÉGYSZÁZ ÉVE. A müncheniek finom történelmi érzéke mindenben megnyilatkozik. Az északnémet városok a legmodernebb indusztrializmus szemszögéből alkotják meg háztartási és lakásberendezési kiállításaikat. Münchenben a nyáron nem érték be ennyivel. A mai élet keresztmetszete mellett bemutatták azt is, hogy milyen volt a bútorok, konyhák, berendezési tárgyak funkciója az utolsó négy évszázadban. A pompázó renesszánsz és barok után a polgári élet szemléltetése éles profilban mutatta be, hogyan egyszerűsödött meg az életigény. Az egyszerűség mellett elegancia jellemezte ezeket a szobákat, akár jómódú család, akár magányos legényember, vagy hivatalbajáró nő lakását alkották. A kiállításnak nagyon becses tanulságai voltak a nézőkre s nemcsak a jelen lakás kultúrájának, hanem a multbeli műveltség egy lezárt körének is elég teljes képét kapták.

MŰVÉSZET ÉS FÉNYKÉPKULTÚRA. A Deutsche Kunst und Dekoration szeptemberi számában Hausenstein Wilhelm, a neves német esztétikus figyelemreméltó cikket ír arról a legújabb jelszóról, hogy «a művészet meghal». Ebben többek közt ezt írja: Mindenkinek, akit érdekel, elárulják: Oh, művészet... te jó Isten, hisz az már elmúlt; az igazi irány mostantól kezdve — a fénykép. Igy a tömegeket valami babonás lélekállapotba ringatják bele: a fotográfia bálványimádásába. Valóban semmit sem lehet a fényképezés ellen szólni, mikor a saját, egyébként széles területét követi. De jól értsük meg: a fényképezés elvégre nem világnézet! Ez mégis csak eszköz arra, hogy a dolgokat megfogjuk, egy finom, meglepő, de mégis csak egy bizonyos arányban érvényesülő eszköz. Ezen az úton haladva mégsem vagyunk egyenes úton. Frivol tréfa volna, ha a művészetet a fénykép kedvéért kilöknénk. Ezt a két dolgot össze sem lehet egymással mérni; hiszen az emberi élet két különálló rétegeződéséhez tartoznak. Össze nem lehet őket mérni, akárcsak a vallásos embert a sportoló emberrel, vagy a belső életet élő embert a motorbiciklistával. Ahogy ezek nem helyettesíthetik egymást, éppúgy nem léphet a művészet helyére a fotográfia.

CHÉRET. Talán az egész világ elcsodálkozott azon, mikor az újságokban olvasta, hogy Chéret Jules, a modern litográfiai plakát őse, meghalt. Mert hiszen a köztudatban már régen úgy volt elkönyvelve, mint aki meghalt. Egy gazdag, ötletes, artisztikus kornak mestersorban levő tagja volt Chéret, aki a Montmartre illusztráló-művészeinek köréhez tartozott. A nyolcvanas évek vetették felszínre az ő nevét is, mint annyi kiváló társáét, kik hasonló témakörben éltek. Steinlein, Willette, Lautree s az egy évvel ezelőtt elhúnyt Forain neve már a művészettörténethez tartozik. Chéret, akit főleg plakátjai tettek ismertté, lentebb kezdte: a tipográfiában. De az az ötlete, hogy a művész maga vigye kőre festékjeit s ne bízza azt a litográfus közvetítő kezére, iskolát teremtett. Hozzá még Chéret a kilencvenes években annyira divatos japán fametszetek színes foltjaival dolgozott, egynéhány tüzes színnek nagy síkokban való megjelentetésével. Plakátjai, melyek egy-egy híres mulató, bál vagy könyv sikerével forrtak össze, az egész világon mély rezonanciát keltettek. A kőnyomat, épúgy mint a színes sokszorosítás minden egyéb neme azóta hol fel-, hol lefelémenő divatszerűséggel szerepelt a nyomtatott reklámban. De Chéret dicsőségével erős eszmetársulásban maradt s egyik iránymutatója lett a modern síkdíszítő elveknek más területeken is.

ÜVEGBÚTOROK. Amerikában egy új nagyipar van fejlődőben: az üvegbútorgyártás. Sikerült ugyanis teljességgel törhetetlen üvegeket előállítani s ezek a bútor anyagául nagyon alkalmasak. A legfontosabb azonban az, hogy ez az új anyag nagyon olcsó. Folyékony állapotban ezt az üveget olyan színűre festik, amilyenre akarják. Az új gyártás egyelőre inkább csak könyvszekrények és tálalók készítésére szorítkozik. N. P.

FOLYÓIRATOK ÖSSZEOLVADÁSA. Az iparművészet krónikájának veszteséglistája úgy látszik hónapról-hónapra kénytelen beszámolni a gazdasági világválság új hősi halottairól. Ezúttal egy régi, kitünő folyóiratról szól az ének. Az Alexander Koch szerkesztésében harmincöt év óta msgjelenő „Deutsche Kunst und Dekoration“ egybeolvadt a „Die Kunst“ című folyóirattal. Ez az egybeolvadás annyit jelent, hogy a Koch-féle folyóiratnak a neve és borítékja megmarad ugyan, de a lap belseje, tartalma, sőt — úgy látszik — a gazdája is teljesen a

müncheni cégé. A most megjelent füzet már e kettősség jegyét viseli a — homlokán. Aki azonban a különben tartalmas számot átlapozza, nyomban látja, hogy itt inkább pénzügyi tranzakcióról lehetett szó, semmint szellemi összeolvadásról. Koch Sándor lapunknak, iparművészetünknek régtől fogva kedves, figyelmes barátja. Talán magas életkora is befolyással volt döntő elhatározására. Másik két folyóirata azonban: az „Innendekoration", valamint a „Stickereien und Spitzen" megfiatalodott külsővel, értékes tartalommal továbbra is a darmstadti kiadóvállalat birtokában marad.

A GUMISZŐNYEG. A 120—150 Celsius-fokon kénnel összekevert kaucsuk olyan «vulkanizált» anyagot termel, melynek ellenállása, vízhatlansága, tisztíthatósága egyenesen bámulatraméltó. Ez az anyaga az újabban annyira felkapott «gumiszőnyegeknek». Puhasága, amellett pedig rugalmassága és ellenállása a legmesszebbmenően alkalmassá teszi bizonyos célú alkalmazásokra. Igy elsősorban olyan helyeken, melyek igen nagy «strapának» vannak kitéve. Iskolák, lépcsőházak, várótermek, éttermek, újabban vasúti kocsik padozatbefödésére már csak a higiénikus kezelés miatt is nagyon alkalmas. A párizsiak a nagy boulevardon egy mozi elé több hónapra kitették s naponta százezrek tolongtak rajta, de olyan maradt, mintha új volna. Azóta már a Quai de Râpée kocsiútját is beburkolták vele s ott is kitünően bevált.

LUCE. Ez az egyszerű, kellemesen hangzó név egy francia lámpatervező neve. Ő csinálja ma a legegyszerűbb s legjobb asztali lámpákat. Az ő példáit látva, elámul az ember: milyen nagy dolog egy könnyű, kerek, zömök kis lámpa. Luce valósággal kísérleteket folytat az ő krómozott nikkelből s homályos üvegből konstruált lámpáival és csak azokat indítja útnak a kereskedelembe, melyek minden tekintetben jók. Minden tekintetben. Ezt úgy kell érteni, hogy a lámpa alakja, egyensúlya, mozgathatósága elsősorban. Világító-készsége, zavartalan fénybősége ugyancsak fontos. De még hány egyéb feltétele van egy jó asztali lámpának! Luce szerint: az íráshoz való lámpán egészen más síkok közé van foglalva az égő, mint az, melynél olvasunk, vagy éppen muzsikálunk, más a beszélgetéshez s más a kézimunkához. Amellett persze a lámpáknak esztétikai vágyainkat is ki kell elégíteniök. Van is annyiféle lámpatest az ő készleteiben, hogy a japán lampion formától a mérges gomba alakig minden igénynek eleget tud tenni. Luce lámpái mindenfelé szerepelnek. N. P.

AZ ÉPITÉSZ HÁZA. Mendelsohn Erich a németek háborúutáni építkezésének egyik legkülöncködőbb egyénisége volt. Híres Einstein-tornya teljesen magánviseli egy szertelen külsőségeket hajszoló korszak pátoszát. De néhány gyár- és lakóházépítés, még inkább az északamerikai utazás tanulságai Mendelsohnt is kijózanították. Bizzar formák helyett megtanult tömör, logikus egyszerűséggel gondolkozni. S most, hogy új házának minden részletét „Neues Haus — Neue Welt" című könyvében a világ elé tárta, látni, hogy az új formák közt is az örökkétartó építőelveket igyekszik megvalósítani. Finom térhatások, fény- és levegő-volumenek ünnepélyessé teszik szobáit, anélkül hogy azok reprezentálni akarnának. Különösen szerencsés a háznak elhelyezése egy meredeken álló síkon, amivel együtt járt az adott természetes elemek, fák, vízpart s grunewaldi táj felhasználása az építőhatás fokozására. A régi szenvedélyességnek tökéletes ellentéte épült így fel: nyugodt, vízszintes vonalaival egészen lenyűgöző nyugalmú lakóház.

HIREK MINDENFELŐL. Párizsban a háború óta teljesen szünetelő egyházi építést Verdier kardinális felhívására újból elhatározták a katholikus egyházközségek. Hatvan építkezés van tervbevéve, részben új, részben már meglévő templomok fejlesztésére. — Németország 96 nagy- és középvárosában 1931-ben összesen 120 ezer lakást építettek. Az előző évhez képest 26 százalékos visszaesés ez. Az utolsó tizenkét évben az ötvenezer lakósúnál nagyobb városokban kerekszámban 1·1 millió lakást épített Németország. — Münchenben nemrég érdekes kutat állítottak fel. Ez Hildebrand Adolfnak, a nagy német szobrásznak 1897—1903 közt készített «Rajna apót» ábrázoló kútja. A háború végéig Strassburg egyik terén állott s onnan került nemrég csere folytán a bajor fővárosba. Vidám főalakjával s a jó rajnai borokat jelképező mellékfiguráival kitűnően illeszkedik bele a Kalkinsel környezetébe. — Moszkvában egy nagyobb építésztársaság, mely túlnyomóan francia résztvevőkből állt, többhetes tanulmányutazást tett s ezalatt a szovjet alatt konstruált épületeket látogatta meg. — Kölnben a nemrég elhúnyt Thorn-Prikker üvegképeiből az ottani iparművészeti múzeum nagyarányú kiállítást rendezett. A templomok számára készült tervek mellett a művész ifjúkorából származó olajfestményeket is bemutatták. Hamburgban „A haladás háza" néven egy nagy kiállító-csarnokot létesítettek, melyben állandó árumintabemutatás, technikai újdonságok, találmányok kiállítása látható. Főleg exportcélokat szolgál. Moszkvában a szépművészetek múzeumában a világ építéstörténetének demonstrálására külön osztályt létesítettek, amely az ókori keleti népektől mostanáig minden „osztálytörekvés" építészeti alkotásait be fogja mutatni. Tokióban német építészek terveiből s fényképekből kiállítást mutattak be, mely rendkívül látogatott volt. Az ottani német kultúrintézet s a berlini japán követség rendezte. Londonban előkelő körökben új divat kapott lábra. Az elegáns hölgy fogadásain ugyanolyan színű és mintájú toalettet vesz fel, mint amilyen szín a szobájában uralkodik. Münchenben építészeti kiállítás volt, mely „Az egész világról való sportépületek" összefoglaló képét adta. A baseli iparmúzeum által összegyüjtött anyag a sportszerű épületek minden fajtáját, még a gyermeküdülő-házakat is felölelte.

• KIÁLLÍTÁSOK •

A MAGYAR IPARMŰVÉSZEK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK NYÁRI KIÁLLITÁSA. A fővárosi idegenforgalommal kapcsolatos nyári látványosságok és nacionális érdekességek színezése céljából, — de elsősorban magyaros vonatkozású iparművészeti produktumainknak az idegenforgalommal kapcsolatos propagálására a M. I. O. E. ez év nyarán is megrendezte, immár harmadízben, nyári iparművészeti kiállítását. A kiállításra iparművészeink nagyobbrészt nacionális vonatkozású produktumain kívül, fővárosunkat látogató idegenek szempontjából külön érdekessége volt a M. A. N. Sz. háziiparának sokféle és igen finom kivitelű, magyaros textiliája.

A kiállítást július hó 10-én Kertész K. Róbert h. államtitkár és a kereskedelemügyi miniszter képviseletében megjelent Nagy Győző min. tan., továbbá a székesfőváros képviseletében megjelent dr. Némethy Károly tanácsnok és számos előkelőség jelenlétében nyitotta meg az Országos Egyesület elnöke. Ez alkalommal az egyesület vendégeinek bemutatta a Tókióban f. év február hó folyamán rendezett Magyar Iparművészeti és Népművészeti Kiállításról készült eredeti mozgófénykép hiradóját, amely nagy érdeklődés mellett szolgált közvetlen bizonyságául a nemzeti propaganda szempontjából is jelentős vállalkozásnak odakinti sikeréről.

A fővárosi Vigadó elsőemeleti termeiben a szűkös anyagi viszonyokhoz képest kb. 80 kiállító színes anyagát sok gonddal és ízléssel rendezte el az egyesület kiállító bizottsága. Résztvevő iparművészeink közül ki kell emelnünk Gorka Gézát, aki karakterisztikusan egyéni kerámiáival ismert, kiváló nívója mellett is egy újabb fejlődési stádiumról tett tanubizonyságot. Nagyon szép anyaggal vonult fel továbbá Gádor István, Ráhmer Mária, Kissné Kende Judith, az «Eri» műterem, Illés László, Molnár Kálmán, Gyarmathy György és Zilzer Hajnalka. Deli Anna kiváló ízléssel tervezett, sokféle doboza és fatárgyai technikailag is a legkitűnőbb munkákhoz tartoznak. Iparművészeti textiliákban feltünést keltettek Molnár Béla és Soós Irén batik munkái, továbbá R. Engel Piroska modern ízléssel és precíz technikával készített sokféle alkalmi apróságai.

A művészi babák produktumában egészen egyéni, kiváló művészi meglátással karakterizált, groteszk felfogású darabokra bukkantunk Wachsmann Éva kiállított munkái között. Modern lámpaernyőket és ízléses textiliákat állított ki még Steiner Lola, Venn Magda és Csányi Ilus. Az iparművészeti bőrmunkát legszebben képviselte Z. Vozáry Emmy kiállított munkáival. A nehéz gazdasági viszonyok ellenére is szép kollekcióval volt képviselve az iparművészeti ötvösség, közöttük Gombássy Anna, Csillag Margit, Aczél Edith és Fodor Ferencné munkáival. A kiállítók között fel kell említenünk még M. Kende Jolán, Baja Sándor, Hamvas Magda, Bőhmann Ilona, Keszthelyi István, Schöntheil Irén, Varga Ilus, Szücs Pál és Herpai Kató iparművészeink jelentősebb munkáit.

SZOLNOK. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat idei munkaprogrammjának megvalósításánál kiválóan szép szerephez jutott ez az érdekesen fejlődő tiszamenti város. Előkelő és magas intelligenciájú közönsége meleg érdeklődéssel és szeretettel fogadta azokat a törekvéseket, amelyek Társulatunk vezetőségét arra indították, hogy nagyobb vidéki városainkban kiállításokat és ezzel kapcsolatosan felolvasásokat rendezzen.

A magyar vidék és főleg a fővárosban keletkező és fejlődő magyar iparművészeti törekvések között a kapcsolat eddig meglehetősen laza volt. Ennek a kapcsolatnak szorossá tétele, a szép magyar otthon gondozásának minél nagyobb körben való terjesztése volt Tatabánya után a célja a szolnoki kiállításnak és a magasabbrendű szellemi és gyakorlati élethez vezető utak és módok keresése a vezető gondolata a rendkívül magas színvonalú felolvasóülésnek.

Társulatunk elnöke, vitéz dr. József Ferenc kir. herceg Őfensége a felolvasóülésre és a kiállítás megnyitására személyesen jött el s ezzel hangsúlyozottan kívánt kifejezést adni annak, hogy a maga részéről is mennyire fontosnak tartja a Társulat ezirányú működését. Dr. Hóman Bálint kultuszminiszter meleghangú sürgönyben üdvözölte a királyi herceget és a Társulatot. A maga részéről őszinte örömének adatott kifejezést képviselője: Almásy Sándor főispán útján afelett, hogy a Társulat ilyen erőteljesen vette kezébe a vidéki felolvasóülések és kiállítások ügyét.

A Városi Színházban tizenegy órakor nyitotta meg vitéz dr. József Ferenc a felolvasóülést rendkívül nagy számú és előkelő közönség jelenlétében. Dr. Kerekes Sándor h. polgármester emelkedett szellemű beszédben tolmácsolta a város vezetőségének és közönségének háláját, köszönetét a királyi hercegnek és a Társulatnak, hogy oly magas színvonalú előadással és kiállítással igyekszik a magyar iparművészet és ezzel a magyar otthon ügyét előbbrevinni.

A királyi herceg közvetlen szavakkal köszönte meg az üdvözlést. Rámutatott arra, hogy ő mindig szeretettel jön ide. De nemcsak azért, mert vallási életének személyi kapcsolatai fűzik Szolnokhoz, hanem azért, mert nem akar elszakadni az Alföld lelkétől, amelyet a legszebben és legmagyarabban itt lát megtestesülve. Ez az erő segít majd át bennünket a trianoni vészen is. A magyar akarás és erő egyik leghatalmasabb fegyvere a kulturális intelligencia és színvonal. Ezért nagy a jelentősége ma már az egész világon a magyar művészet és műipar fejlett voltának. Ha ilyen értékeket tudunk felmutatni, valóban helyünk van a nap alatt. Ez a mai ülés és kiállítás is élő tiltakozás a kimúlás ellen s fényes dokumentuma a magyar nemzet életképességének. Hatalmas taps és éljenzés volt a közönség hálája a nemes gondolatokban gazdag és alakilag szépen felépített megnyitó beszédért.

Ezután dr. Czakó Elemér h. államtitkár, a magyar iparművészet régi lelkes harcosa tartotta meg rendkívül érdekes előadását a muzeális problémákról. Maga is szolnoki születésű lévén, behatóan

foglalkozott a Szolnokon létesítendő múzeum ügyével is. A múzeumok kialakulásának és fejlődésének kérdését először történeti távlatban világította meg és rámutatott, hogy a fejedelmi kegy sugara mellett a nép széles rétegei érdeklődésének és pártoló támogatásának éltető melege hívta életre világszerte a múzeumokat. Nevelő és tanító hatásuk felmérhetetlen. A letűnt idők emlékei mellett a jelen idők szellemi és gazdasági életének megörökítésére és szemléltetésére alkalmassá kell tenni őket. Igy lesz a múzeum multat feltáró, jelent ismertető és a jövőt megmutató eszköz a tömegek kezelésében. A tószegi ásatásokkal, a Hild-féle gyüjtemény gazdag anyagával, a Nemzeti Múzeum által felajánlott tárgyakkal stb. a létesítendő szolnoki múzeum számára igen kedvező lehetőségek adódnak. Szolnok a művésztelep létesítésével és fenntartásával alapos tanubizonyságot tett művészi érzékéről s így a múzeum létesítése sem késhet soká. Mottójául a következő sorokat ajánlja: «Legyünk büszkék arra, amik voltunk és igyekezzünk különbek lenni, mint amilyenek vagyunk.» A nagyhatású szabad előadást lelkes tapssal jutalmazta a közönség. Vajha az elhangzott ige hamarosan testté válna.

Végül Szablya Frischauf Ferenc alelnök a Társulat nevében megköszönte dr. vitéz József Ferenc kir. hercegnek, dr. Czakó Elemér h. államtitkárnak, Almásy Sándor főispánnak és dr. Kerekes Sándor h. polgármesternek, hogy a Társulat számára a nagysikerű díszülést lehetővé tették.

Innen a közönség a kiállítás megnyitására a városházára vonult, ahol dr. Sárközy György kultúrtanácsnok fogadta és üdvözölte a királyi herceget és a budapesti vendégeket. Beszédében kiemelte, hogy Szolnok művészi multja bizonyság a város kultúrális értékképzése mellett és ünnepies ígéretet tesz a város közönségének nevében, hogy a jövőben sem lesz méltatlan arra a megtiszteltetésre, amely a Társulat és fenséges elnökének megjelenésével érte. A királyi herceg örömmel nyitotta meg a kiállítást és azt az óhaját fejezte ki, hogy a város közönsége a művészeteket, a szépet és jót továbbra is ápolja.

A királyi herceg azután részletesen megtekintette a kiállított műveket és többizben adott kifejezést tetszésének azok előtt a művészek és műiparosok előtt, akiket neki a Társulat alelnökei bemutattak. A kiállításon a következők vettek részt: Aporné A. Irma, Ács Lipót, Baja Sándor, Bardócz Iza, Bazala Béláne, Bayer Róbertné, Bertók Nővérek, Sz. Berry Gabriella, Borbás István, Böhmann Ilona, Breuer Mimi, Caesar Emma, Csányi Ilus, Csillag Margit, Danitz Júlia, Elisabetta Keramia, Endrő Margit, Erdélyi Olga, Fodor Ferencné, Gombássy Anna, Gádor István, Grabowieczky Leon, Gyarmathy György, Györffy Zoltánné, Hamvas Magda, Heger-Lindner, Herendi Gyár, Horváth Géza, Hódmezővásárhelyi Művészek Kerámiai Telepe Rt., Ihrig Sarolta, Illyés László, Járitz Mária, Kandó Magda, Kántor Sándor, Katona Sándorné, Kelemen Aranka, M. Kende Jolán, dr. Kenyeres Györgyné, Kiss Erzsi, Kullmann Artúr, K. Lipták Lizy, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, Ligeti Miklós, Manus Rt., Markup Béla, Molnár Kálmán, Nádor Lajos, Nádas Józsefné, Nesnera Ida, Ohmann Béla, Okrutzky Erzsébet, Páder Emma, Payer Gizella, R. Papp Hermin, Placskó Boriska, Piskóty Ferencné, Rahmer Mária, Seenger Béla Rt., Simon Aranka, Borzai-Szuchy Ferenc, Schüller Károly, Schöntheil Nővérek, Szabó Olga, Tiringer Ferenc, Varga Béla, Várady Irén, Z. Vozáry Emmy, Vörösváry László, Zilzer Hajnal, Zsolnay Gyár, O. M. kir. Iparművészeti Iskola és a Székesfővárosi Iparrajziskola.

A kiállítás ízléses elrendezésével, anyagának szépségével és jóságával nagy sikert aratott. Rendkívül örvendetes jelenség, hogy a nehéz viszonyok dacára Szablya Frischauf Ferenc és Seenger Béla alelnökök vezetésével körülbelül negyvenen utaztak a választmány tagjai és a kiállító művészek közül — többen nejeikkel — a megnyitásra. Báró Szalay Gábor, a posta vezérigazgatója, Feyér Gyula min. tan., Ligeti Miklós szobrászművész, F. Kovács Erzsébet iparművésznő, a Társulat tiszteletbeli tagja, Schober József igazgató, a gazdasági bizottság elnöke, Medgyaszay István egyetemi magántanár, Menyhért Miklós, a M. I. T.-nek elnöke, dr. Gulden Gyula, a Herendi porcellángyár igazgatója, Szablya János Ganzgyári igazgató, dr. Nádai Pál író, Endrő Margit, Kiss Erzsi és Vörösváry László iparművészek és sokan mások.

Az előkészítés és rendezés nehéz munkáját dr. Klébinder Jenő városi jegyző és dr. Deák János, , a szolnoki fa- és fémipari iskolának tanára, S. Hoffer Imre ügyvezető és Helbing László végezték sok szeretettel.

A Tisza-szállóban rendezett díszebéden a királyi herceget Almásy Sándor főispán köszöntötte fel, hangsúlyozván, hogy a Habsburg dinasztiának ez a legmagyarabb családja bebizonyította, hogy ez a magyarságba oltott ág erősebb lett, mint maga az őstölgy.

Dr. vitéz József Ferenc kir. herceg meghatott szavakkal köszönte meg a mindenünnen feléje sugárzó szeretetet. Akire az Isten ránézett — úgymond — aki ihletet nyert, földi értékekben ki nem fejezhető felsőbb adomány gyanánt, az a legszerencsésebb ember s egyben az emberi társadalom legértékesebb kategóriájához tartozik. A mai idők harcos, becsületesen küzdő és végletekig kitartó férfiakat követelnek. Poharát a magyarság jobb jövőjére ürítette.

Ebéd után a királyi herceg és a vendégek a művésztelepet tekintették meg, ahol az ott dolgozó művészek élén Pólya Tibor és Zombory Lajos festőművészek fogadták őket. Az ez alkalommal rendezett műterem-kiállítások sok gyönyörűséget nyujtottak a látogatóknak. Végül a szolnoki fa- és fémipari iskola tantermeinek és műhelyeinek a bemutatására került a sor, ahol a kitűnő Körtvélyessy Dezső igazgató mutatta be a modern tanonceképzés módszereit.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat nagy örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy e helyütt is hálás köszönetet mondjon mindazoknak, akik a szolnoki kiállítás sikerét oly eredményesen moz-

dították elő, de különösen a Szolnoki Ujság szerkesztőségének azért a jelentékeny erkölcsi támogatásért, amelyben a kiállítás és előadás ügyét kezdettől fogva részesítette. Sz. J.

FELHIVÁS. Tisztelettel tudatjuk, hogy karácsonyi vásárunkat december hó első hetében Társulatunk VI. Andrássy-út 69. sz. alatti termeiben nyitjuk meg.

Kérjük, hogy a kiállításra szánt anyagot legkésőbb f. hó 26-ikán déli 12 óráig Társulatunk hivatalos raktárába beszállítani (hétköznapokon d. e. 9—2 óra között) szíveskedjék.

Tisztelettel tudatjuk ugyancsak, hogy a M. Kir. Technológiai Iparmúzeum kiállítási termeiben lakberendező kiállítást rendezünk decemberi megnyitással és az ottani hely lehetőségei szerint is esetleg el fogunk helyezni kiállítási tárgyakat.

Az összes anyag gyüjtése a fent jelzett határidővel VI. Andrássy-út 69. sz. alatti helyiségünkben történik.

A jegyzékeléshez szükséges szabályszerű két példányú nyomtatványt Társulatunk irodájában lehet kapni 50 fillérért. Postán küldve 60 fillér értékű postabélyegek (à 10 fillér) előzetes megküldését kérjük. A kiállítási anyag értékének fél százaléka biztosítás címén készpénzben vagy levélbélyegben a tárgyak átadásakor lerovandó.

Budapest, 1932. évi november hó 5-én.

AZ IGAZGATÓSÁG.

• PÁLYÁZATOK •

AZ O. T. I. PLAKÁTPÁLYÁZATA. Az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatósága, elnöksége javaslatára elhatározta, hogy balesetelhárítási propaganda célját szolgáló plakátok tervezésére nyilvános pályázatot hirdet. A díjazásra és vásárlásra az igazgatóság 2500 pengőt engedélyezett.

Hogy milyen nagy körültekintéssel járt el az O. T. I. vezetősége a pályázat kiírásánál, abból is látszik, hogy a pályázók tájékoztatása céljából a birtokában levő gazdag külföldi balesetelhárítási plakátgyüjteményéből, székházában kiállítást is rendezett a pályázók részére.

A pályázat, mely 1932 október 1-én járt le, minden tekintetben sikerültnek mondható. A pályázaton 127 pályázó 182 pályaművel vett részt.

A bíráló bizottság 1932 október hó 21-én tartotta meg bírálóülését, amelyen a művészi szakértők művészi szempontból az »S. O. S. 13« jelige alatt beérkezett pályaművet találták az első díjra méltónak, de miután ezen pályaterv tárgya teljesen kívül esik az O. T. I. érdekeltségi tárgykörén, a bizottság sem díjazásra, sem megvásárlásra nem fogadhatta el.

A bíráló bizottság ezután a következő pályaműveket találta díjazásra, illetőleg megvásárlásra méltóknak:

A két I. díjat, á 500 P, Sós Jolán «Reflektor I.» és Szabó István «Hanyagság» jeligéjű pályatervei,

a két II. díjat, á 300 P, Lányi Imre «Va» és vitéz Pataky Ferenc és Görömbei Imre «Anonym I.» jeligéjű pályatervei,

a két III. díjat, Végh Gusztáv «P. M. M.» és Pólya Tibor «Csillag» jeligéjű pályatervei nyerték el.

Dacára annak, hogy a pályázati hirdetményben csak öt pályaterv vásárlása volt előirányozva, a bíráló bizottság javaslatára az O. T. I. vezetősége a díjazott terveken kívül még a következő 11 pályaművet vásárolta meg, darabonként 100 pengővel: vitéz Pataky Ferenc és Görömbey Imre (jeligék: «Boby» és «Olympia»), Nemes László (jeligék: «Józsi» és «Lujzi»), gyertyányi Németh Gy. (jelige: «Salto»), Prohászka Erna és Amberg Imre (jelige: «Álmom az Isten»), Hollós Endre (jelige: «Szent Borbála I.»), D. Dohanek Nándor (jelige: «Csibi II.»), Gebhardt Tibor (jeligék: «Story», «Messina» és «Londina»).

Ma, amidőn a nemesebb szellemi munkának az értéke napról-napra alacsonyabbá válik, igazán jóleső érzés annak megállapítása, hogy az O. T. I. vezetősége nobilis módon igyekezett jutalmazni azt a tiszteletreméltó sok fáradságot, amellyel a pályázó művészek a vezetőséget nehéz feladatának elérésében támogatták.

• SZAKIRODALOM •

NÁDAI PÁL. HÁZ — KERT — NAPFÉNY. Budapest, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, é. n. Művészeti és iparművészeti irodalmunk minden gazdagodását örömmel kell üdvözölnünk. Többszörösen indokolt tehát, hogy Nádai újabb művére felhívjuk a művészet és iparművészet iránt érdeklődők figyelmét. Szerző a tőle megszokott alapossággal öt fő- és több alfejezetben a polgári és kisember lakásának külseje és belseje kapcsán a háztartás egyszerűsítésével, a háztartási gépekkel, a fűtéssel, világítással, a testkultúra eszközeivel, a bútorokkal, a háztartási hasznos és kellemes tárgyakkal, a különféle kertekkel és nyaralóépületekkel kimerítően foglalkozik. A mű az építészet, iparművészet, a háztartástan és neveléstudomány keretében a helyes élet tudományára oktatja az olvasót. A szövegrészt elsőrangú illusztrációk kísérik. A munka kiadását a «Könyvbarátok Szövetsége» tette lehetővé, az illusztrációk többségét a «Magyar Iparművészet» és a «Tér és Forma» című folyóiratok előzékenységéből kerültek a műbe.

Nádai műve hézagot pótol irodalmunkban s általános érdeklődésre tarthat méltán számot. Az új nemzedéket a meddő sóvárgások ábrándvilágából kijózanítja s a derűs élet és a tiszta levegő kultuszára tanítja. A külső kiállításban is impozáns mű az Egyetemi Nyomda általánosan ismert ízlését dicséri. Sz. L.

WITTE, FRITZ. Tausend Jahre deutscher Kunst am Rhein. Die Denkmäler der Plastik und des Kunstgewerbes auf der Jahrtausend-Ausstellung in Köln. Berlin, Verlag für Kunstwissenschaft, 1932.

Az 1925-ben Kölnben rendezett ezredévi kiállításra került műtárgyak rendkívüli gazdagsága

még azokat is meglepte, akik a rajnai művészettel hivatásuknál fogva évtizedek óta foglalkoztak. A templomok kincseskamrái megnyíltak s drágaságaikat szívesen bocsátották a kiállítás rendelkezésére. Ugyanezt tették a múzeumok és magángyüjtők is s ezáltal lehetővé vált, hogy egy grandiózus kiállítás keretében bemutathatták a rajnai tartományok ezredéves művészi tevékenységének legjobb alkotásait.

A fal- és monumentális festészet, a miniatür-festészet, a plasztika, az ötvösség, a textilművészet kiváló alkotásain kívül az iparművészet többi ága is méltó módon volt a kiállításon képviselve. Külön ki kell emelnünk a drágakövekkel, zománccal díszített ötvösműveket, az ereklyeszarkofágoknak egész sorát és a kölni dóm három királyok ereklyetartóját.

A fősúlyt a középkor végén az alsórajnai vidéken virágzó és az egyes periódusokban kiváló középrajnai vidék műalkotásaira helyezték. A déli és nyugati határvidék alkotásain a szomszéd, különösen a francia és belga befolyás érvényesül.

A minden oldalról megnyilvánult ama óhajnak, hogy a kiállított anyag legjavából írásban és képben beszámoló publikáció adassék ki, dr. Fritz Witte, a Schnütgen-Múzeum igazgatója tett eleget, aki a kormány és Köln városának támogatásával egy öt kötetből álló műben számol be nagy hozzáértéssel a rajnai plasztika, ötvösség és textil művészetéről. Az I. kötet a szöveget foglalja magában, mely történeti rendben foglalkozik behatóbban a plasztika, ötvösség és textilművészet fejlődésével. A II—IV. kötet 376 táblát tartalmaz, az 1—114. tábla cca 950—1350-ig, a román és gót stílus alkotásait; a 115—253. tábla a 14—15. századig, a késői gót stílus plasztikáját és a virágzó gotika ötvös- és textilműveit; a 254—376. tábla cca 1500—1800-ig, folytatólagosan a késői gót plasztikát, ötvös- és textilműveit, a renaissance és barok műtárgyait foglalja magában. A négy kötethez sorakozik melléklet gyanánt egy ötödik, mely »Die Quellen zur rheinischen Kunstgeschichte« cím alatt szerzőnek éveken keresztül Xanten, Calkar, Cleve, Geldern, Kempen, Wesel és Köln levéltáraiban folytatott kutatásainak eredményeiről számol be. A fejlődés történetének feltüntetése céljából szerző kénytelen volt olyan tárgyakat is bemutatni, melyek a kiállításon nem voltak képviselve, így pl. a trieri, az aacheni és esseni dómok kincstáraikat nem bocsátották a tudomány nagy kárára a kiállítás rendelkezésére. A fotográfiák nagyobb része a Rajnai Múzeum levéltárából való s egy része készült külön jelen publikáció részére.

A nagy alapossággról tanuskodó mű, melynek reprodukciói is elsőrendűek, kitűnő szolgálatot fog nyujtani nemcsak a művészettörténésznek, hanem elsősorban a plasztikával, ötvösséggel és textilművészettel foglalkozóknak. Sz. L.

FERENCZ KORNÉLIA és PALOTA GERTRUD: HIMZŐMESTERSÉG. A magyarországi népi hímzések öltéstechnikája. Budapest, 1932. — 200 öltésábrával és 30 hímzésmintával. Ára 8 P.

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tára teljes hímzésgyüjteményének feldolgozásával állították össze a szerzők a sokféle, eddig jobbára ismeretlen hímzéstechnikát, amellyel Nagymagyarország legszebb népi hímzései készültek. A szemléltető ábrák és a magyarázó szöveg modern didaktikus elvek szerint készült, úgyhogy a könyv alapján bárki segítség nélkül megtanulhatja méltán csodált népi hímzéseink készítésmódját. A munka hivatott arra, hogy iparművészek és kézimunkával foglalkozók a magyar népművészet hímzéstechnikája iránti érdeklődését kielégítse, mert felöleli és megtanítja valamennyi öltésfélét, a legegyszerűbbtől a legösszetettebbig s ezzel módot nyujt a közölt s más eredeti néphímzések elkészítésére. Ezenkívül sok szellemes technikai megoldással új ötleteket ad a tervezőnek.

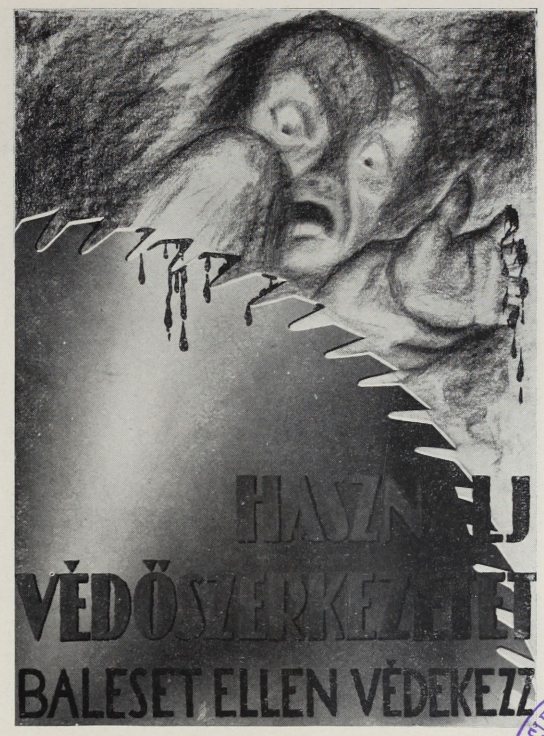
GÖBEL, HEINRICH. Wandteppiche. I. Teil: Die Niederlande. II. Teil: Die Wandteppiche und ihre Manufakturen in Frankreich, Italien, Spanien und Portugal. III. Teil: Die Wandteppiche in den germanischen und slawischen Ländern. Leipzig, Klinkhardt & Biermann, 1923—1932.

A francia és belga fali szőnyegekről szóló irodalmi művekkel szemben a német irodalom az újabb időkig alig tudott felmutatni számottevő művet, mely ezen tárggyal alaposabban foglalkozott volna. Ez annál feltűnőbb, mert Németország van a legkorábban készült fali szőnyegek birtokában. A legújabb német irodalom azonban e téren is több kiváló művet mutathat már fel. Schmitz, Frauberger, Burckhardt, Betty Kurth, M. Schuette munkái és Luitpold bajor hercegnek a frank fali szőnyegekről szóló kiváló publikációja mellé méltán sorakozik Göbelnek a fali szőnyegekről szóló monumentális műve.

Szerző három részben tárgyalja az anyagot. Mindegyik rész két kötetből áll, melyek közül az egyik a szöveget, a másik a táblákat tartalmazza. Az első rész 507 táblán a németalföldi válogatott fali szőnyegeknek nagy tömegét tárja elénk, egy részét szines ábrázolásban. A szövegrész 668 (4^0 alakú) oldalon sokévi kutatásainak eredményeiről számol be. Göbel nem elégszik meg a régi technikai eljárások fejtegetésével és az egyes gyárak történetének vázolásával, hanem magyarázatát iparkodik adni mindazon befolyásoknak, melyeknek a tervező, a patronfestő és a szövő ki voltak téve. A németalföldi fali szőnyegeket négy időrendi csoportba osztva tárgyalja és pedig a korai időtől a 15. század végéig készülteket, azután a 16., 17. és 18. századiakat. Kimerítően foglalkozik a fali szőnyegeken előforduló ábrázolásokkal és azoknak jelentőségével. Artois, Tournai, Cambrai, Brabant, Hennegaus és Hollandia gyárairól szólva kiterjeszkedik a szövők szociális viszonyaira, a céhek egyenetlenségeire, fontos kereskedelmi tudósításokra s számos művelődéstörténeti adalékot hoz napvilágra. A fali szőnyegek csoportosítása tekintetében más irányelvet követ, mint elődei. Ő elegendő segédeszköznek vélte a szőnyegek hovátartozásának eldöntésénél a tipikus készítési módokat és szokásokat. Ez az eljárás azonban csak akkor eredményes, ha azt okmányokkal is alá tudjuk támasztani.

A második részben tárgyalja a francia, olasz, spanyol és portugál fali szőnyegeket. Ugyanolyan szakértelemmel fejtegeti ezeket, mint a németalföl-

BIBLIOTH. REG. SCIENT. UNIVERSIT. HUNGARICAE

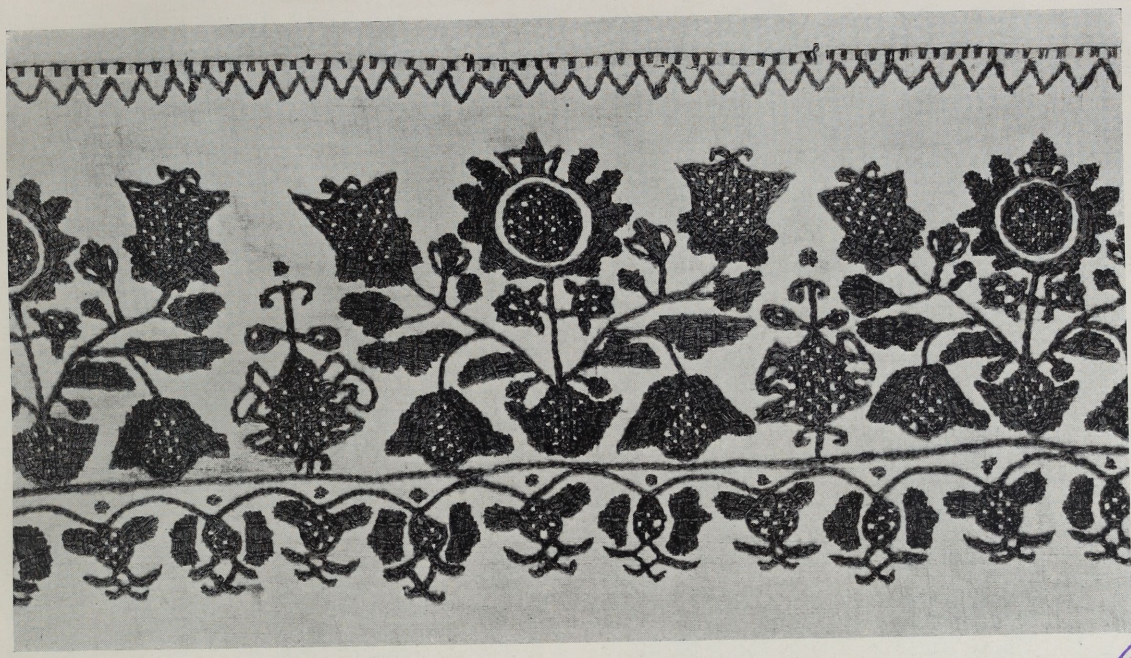
Az O. T. I. plakátpályázatáról. Fent balra: Soós Jolán (I. díj). Fent jobbra: D. Szabó István (I. díj). Lent balra: Lányi Imre (II. díj). Lent jobbra: Végh Gusztáv (III. díj). — Von dem Plakat-Preisausschreiben des Ungarischen Sozialversicherungs-Instituts. Oben links: Jolán Soós (I. Preis). Oben rechts: Stephan D. Szabó (I. Preis). Unten links: Emmerich Lányi (II. Preis). Unten rechts: Gustav Végh (III. Preis). — From the poster competition written out by the Hungarian National Social Insurance Institution. Left above: By J. Soós (First prize). Right above: By S. D. Szabó (First prize). Left below: By I. Lányi (Second prize). Right below: G. Végh (Third prize).

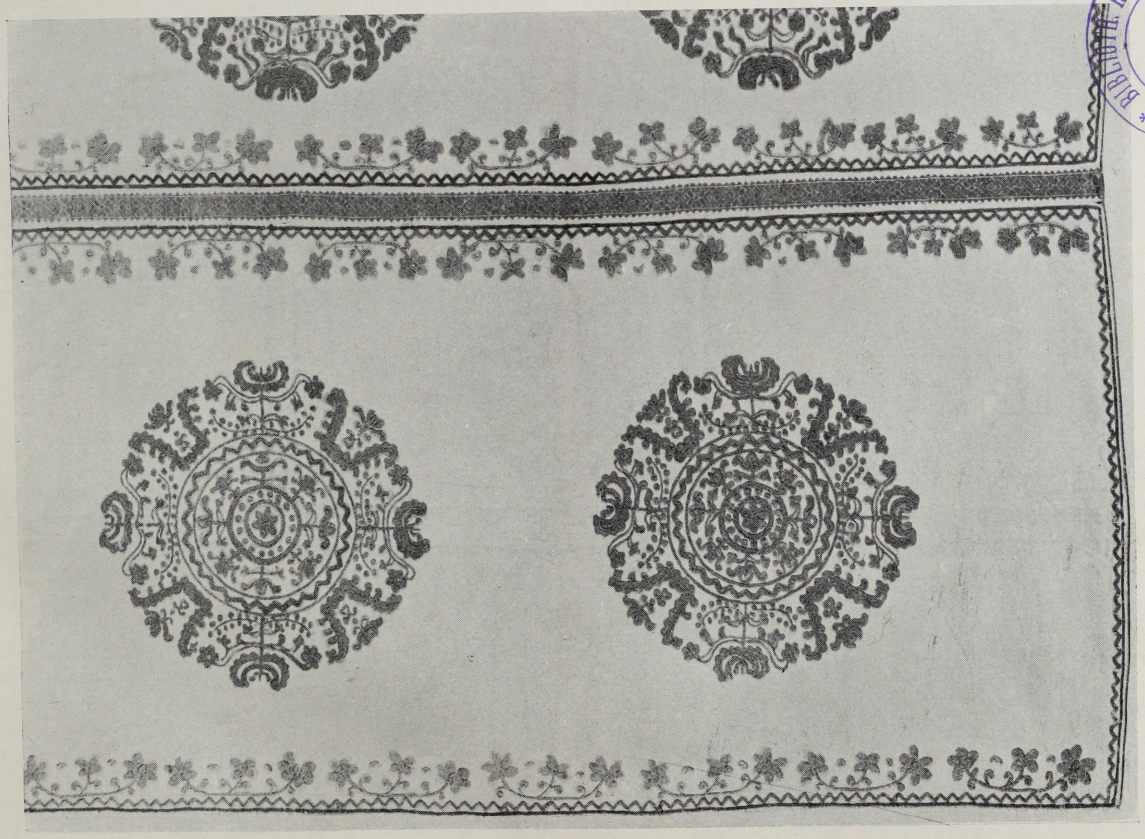

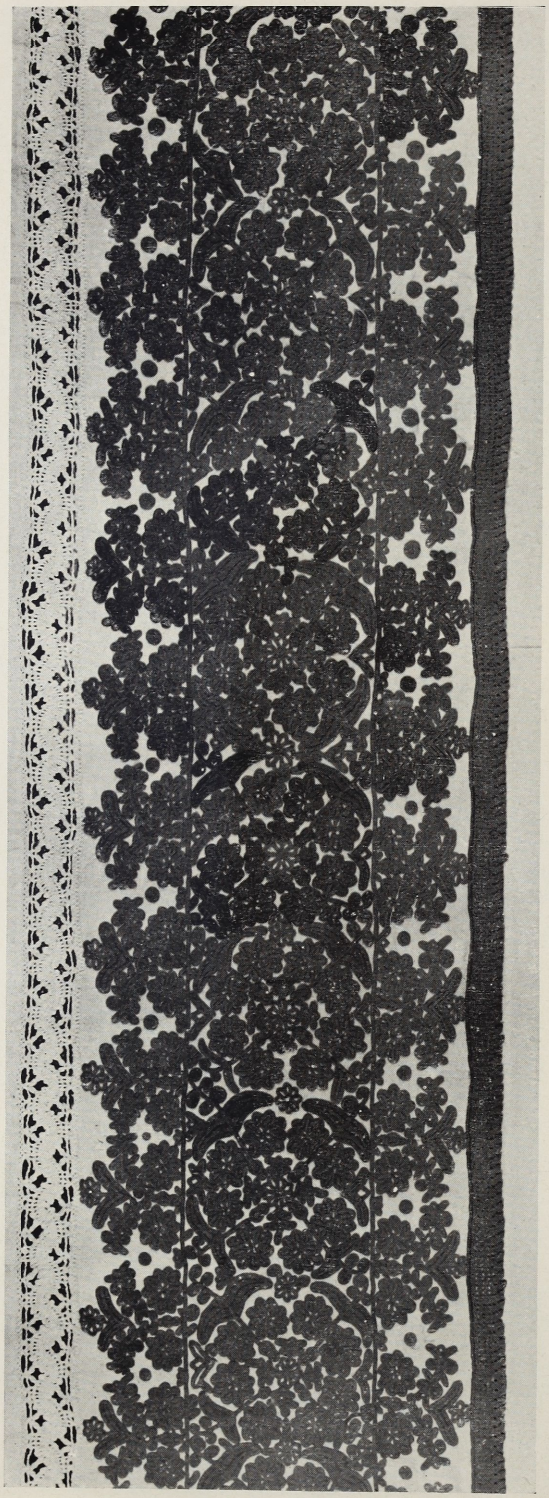
Fent balra: Régi kalotaszegi menyasszonyi fejkötő. Fent jobbra: Régi kalotaszegi vőfélykendő. Lent: Régi erdélyi hímzések és keramiák. — Oben links: Alte Brauthaube von Kalotaszeg. Oben rechts: Altes Brautführertuch von Kalotaszeg. Unten: Alte siebenbürgische Stickereien und Keramiken. — Old Transylvanian textiles, embroideries and ceramics.

BIBLIOTH. REG. SCIENT. UNIV. ... BRUXELLES

Fent: Erdélyi székely rúdravaló. Lent: Küküllővidéki tányéros asztalterítő.
— Oben: Siebenbürgische Stickerei. Unten: Tischdecke aus der Küküllőgegend. — Old Transylvanian textiles and embroideries.

Balra: Erdélyi rúdravaló. Jobbra: Kalotaszegi írásos lepedővég. — Links: Siebenbürgische Stickerei. Rechts: Gestickte Bettuchkante von Kalotaszeg. — Old Transylvanian textiles and embroideries.

dieket. 552 táblán mutatja be a román országok fali szőnyegeinek javát. A 311—315. táblán közölt touraine-i szőnyegek készítési ideje 1520-ra tehető 1500 helyett, a 475. és 476. táblán feltüntetett fali szőnyegek keletkezési ideje kevéssel 1400 utánra javítandó a 15. század közepe helyett.

A harmadik részben foglalkozik elsősorban a németországi fali szőnyegekkel a korai középkortól a 18. század végéig, azután áttér Svájc, Dánia, Svéd-, Norvég-, Orosz-, Lengyelország és Litvánia fali szőnyegeire, melyeknek irodalmi feldolgozása két évtized munkájába került. Az 500 oldalra kiterjedő szövegben ugyanazt a rendszert követi, mint az előző két részben, különös figyelemmel kíséri a technikai eljárásokat, melyek a fali szőnyegek biztosabb csoportosítását teszik lehetővé. Kimutatja az ugyanazon korból való fametszeteknek, rézmetszeteknek s az iparművészet többi ágainak a fali szőnyegekre gyakorolt hatását. A szöveget 457 tábla illusztrálja.

A mű tudományos és praktikus értékét emelik az irodalmi művekre való gyakori hivatkozás, egy hat fejezetre osztott kimerítő index és az 52 táblán közölt számos mesterjegy.

Göbel monumentális műve, mely a fali szőnyegek körüli kérdéseknek egész komplexumát tisztázza, a nemzetközi irodalomnak is igazi standard-műve s a múzeumok, gyüjtők, régiségkereskedők, művészek, kultúrtörténészek valóságos kézikönyve. Sz. L.

VIG ALBERT: MAGYARORSZÁG IPAROKTATÁSÁNAK TÖRTÉNETE AZ UTOLSÓ SZÁZ ÉVBEN. Az ipar (egyben a művészi ipar) sorsa, virágzása, nemzetközi versenyképessége sok tényezőtől függ, de e tényezők között egyik sem döntőbb szavú, mint az a szellem, az a készültség, a mesterségbeli erényeknek az a fegyverzete, amelyet régen a kolostorokban, a céhek műhelyeiben tettek magukévá s napjainkban az ipariskolák falai közül visznek útravalóul az életbe az ifjú mesterek. Nemzetgazdasági és kulturális vonatkozásban egyaránt nagy érdekek fűződnek ehhez a kérdéshez, az iparosképzéshez, amelynek apparátusa, helyzetképe nálunk ma úgy fest, hogy háború utáni mostoha viszonyaink ellenére elmondhatjuk: nincs okunk tartani a külfölddel való összehasonlítástól, kultúrszínvonalban álljuk a helyünket az európaiság térképén.

Az az út persze, amely a magyar iparoktatás gazdagon felszántott területéhez, modern kialakulásáig vezetett, nehéz, szövevényes és küzdelmes út volt. A tizennyolcadik század vége felé a közoktatásügy állami rendezése idején vetődnek fel korai eszméi ennek az ügynek, amelybe a Széchenyi-korszak visz újabb lendületet, hogy aztán a kiegyezéssel kezdődjön az a fejezet, amely a háborúig terjedően teljesen kiépíti, kultúránk más területeivel méltó összhangba hozza és dús eredményekben gyümölcsözteti az iparosnevelés egész problémáját. Ennek az útnak a menetét, a mult század harmincas éveitől eltelt száz esztendő históriáját, különös tekintettel az 1867-től számítható «nagy korszakra» az iparoktatásban: tárja elénk az a hatalmas kötet, amelyet Vig Albert írt. Az iparoktatásnak ez a kiváló érdemű embere több mint hétszáz oldalon tárgyalja szívéhez nőtt szakmájának multját és jelenét. Ahogyan tárgyalja, az nem száraz kronológia, nem egyszerűen a változó iskolatípusok és módszerek ismertetése, hanem a fejlődést irányító szellem, az alkotásokat létrehozó eszmék története. Széles horizont, a szorosan vett téma fejtegetése mellett annak kulturális és gazdasági háttere, a pedagógiának az élő iparral való összefüggése jellemzi Vig Albert könyvét, amelynek fejezetcímei: Az ipari eszmék és törekvések fejlődésének történeti vázlata, Iparoktatásunk a magyar közoktatásügy állami rendezése idejében, A negyvenes évek ipari mozgalmai, Gyakorlati törekvések az 1868. évi népoktatási törvények után, Iparoktatásunk országos szervezése, Ipariskoláink a háború előtt, Az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács munkássága 1922-ig, Ipariskoláink munkássága a háború alatt, Idegen uralom alá került iparoktatási intézetek, A megcsonkított Magyarország iparoktatása, Az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács a háború után, Tanulságok és a továbbfejlődés útjai. E fejezetek közül az első, amely, mintegy száz oldalon, az ókortól kezdve rajzolja ki az ipari kultúra fejlődésének vonalát, a maga zárt tanulmányszerűségével önálló könyvszámba mehetne. Vig Albert anyagának történeti részét szorgos kutatások alapján dolgozta fel, az utolsó harmincöt esztendőt pedig oly ember ismeretével, akinek itt igazán könnyű tájékozódni, mert hisz ehhez az időszakhoz őt a személyes élmény kapcsa fűzi, ebben Vig Albert a magyar iparoktatás aktív harcosaként, vezető pozícióban vett részt. A kereskedelmi kormány támogatásával az Akadémia adta ki Vig Albert könyvét, amely alapvető és kiváló munka a szakirodalomban. D. I.

• TÁRSULATUNK • • KÖZLEMÉNYEI •

A nyári szünidő alatt a Társulatban végzett munka fontosabb eseményeiről az alábbiakban számolunk be.

1932 június hó 17-én az igazgatóság tartott ülést Seenger Béla elnöklésével, amelyen megjelentek: Bodon Károly, Lakatos Artúr, dr. Pacher Béla, Seenger Béla, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, Végh Gyula és Hoffer Imre ügyvezető. Hoffer Imre ügyvezető jelentést tett a szolnoki kiállítás érdekében tett szolnoki utazásának eredményéről. Tekintettel arra, hogy a város közönsége nagy érdeklődést tanusít a kiállítás iránt, indítványozza, hogy az igazgatóság kérje fel dr. József Ferenc főhercseget, a Társulat elnökét, a kiállítás megnyitására. Az ügyvezető, továbbá a Társulat iparművészeti tárgysorsjátékának ügyében tett jelentést és indítványozza, hogy a húzás 1932 június hó 20-án tartassék meg. Bodon Károly a nyári kiállítás előkészületeiről tett jelentést és a további teendőkhöz felhatalmazást kért. Szablya János ajánlatosnak tartja a kiállításnak a villamos vasutakon való hirdetését. Egyéb adminisztratív ügyek

elintézése mellett az igazgatóság a fentemlített indítványokat és javaslatokat egyhangúlag a magáévá tette.

1932 június hó 17-én a választmány is tartott ülést Seenger Béla elnöklésével, amelyen megjelentek: Bodon Károly, ifj. Gerenday Antal, Györgyi Dénes, Helbing Ferenc, Lakatos Artúr, Matytyasovszky Zsolnay Tibor, Majoros Károly, Nádler Róbert, dr. Pacher Béla, Schober József, Seenger Béla, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, báró Szalay Gábor, Szőnyi Ottó, Ugron Gábor, Urbányi Vilmos, Végh Gyula és Hoffer Imre ügyvezető. Elnök a megjelenteket üdvözli és különös örömmel köszönti az új választmányi tagokat arra kérve őket, hogy igyekezzenek minden erejükkel a szép hagyományokban oly gazdag társulatunk ügyét lelkesen felkarolni. Hoffer Imre ügyvezető meleg szavakkal mond köszönetet a választmánynak, hogy az ügyvezetői teendőkkel továbbra is megbízta. Igéri, hogy munkáját továbbra is lelkiismeretesen fogja elvégezni a rend és takarékosság jegyében. Egyben jelenti, hogy a Társulat tatabányai kiállítása nagyon jó erkölcsi és a mai súlyos gazdasági viszonyok mellett kielégítő anyagi sikerrel végződött, Seenger Béla elnök bejelenti, hogy a Tatabányán szerzett jó tapasztalatokra való tekintettel a Társulat még a folyó évben Szolnokon és Debrecenben szándékozik egy-egy vidéki kiállítást rendezni s az előkészítő munkálatok máris folynak. Schober József jelenti, hogy Debrecenben személyesen tárgyalt a várossal, a Csokonay-körrel, a Kereskedelmi és Iparkamarával. A Társulat kiállítását örömmel várják, amelyet a Déry-múzeum vezetősége is készséggel támogat. Megfelelő iparművészeti előadás tartását melegen ajánlja a választmány figyelmébe. Szablya János kívánatosnak tartja, hogy a Társulat vidéki kiállításainak ünnepélyes megnyitásán a tagok minél nagyobb számban jelenjenek meg. A választmány a kiállítások rendezésére az igazgatóságnak a szükséges felhatalmazást megadja. A nyári kiállítások előkészületeire vonatkozólag az ügyvezető tesz jelentést. Az Andrássy-úti helyiségben rendezendő népművészeti kiállítás számára a Társulat igen szép és gazdag saját anyaggal rendelkezik. A technológián rendezendő kiállítás anyaga szintén társulati anyaggal lesz kiegészítendő. A választmány ezután az alapszabályok értelmében a választmányba meghívandó tíz művész-tagot választotta meg. Az elnök által előterjesztett hivatalos jelölőlista alapján a választmány a következőket hívta meg: Erhardt Ernő, Kiss Erzsébet, Klausz Gyula, Kórody György, Kölber Dezső, Major István, Mátrai Lajos, ifj. Richter Aladár, Tóth Gyula, Zadubánszky Irén. A választmány végül Szablya János jelentése alapján azzal az incidenssel foglalkozott, amely a f. évi április hó 12-én tartott egyesített kiállítási és bíráló-bizottsági ülésen ifj. Richter Aladár választmányi tag és Hoffer Imre ügyvezető között merült fel. Dr. Ugron Gábor, Végh Gyula, Szablya Frischauf Ferenc, dr. Pacher Béla hozzászólása után a választmány egyhangúlag elfogadta a jelentést és kimondotta, hogy az ügyvezető az említett ülésen sem személyt, sem pedig egyesületet nem bántott meg. Egyben megbízza az elnökséget, hogy a jelentést másolatban és a mai határozatot levélben közölje a M. I. O. E-nek elnökségével.

1932 június hó 27-én Helbing Ferenc elnöklésével a bíráló-bizottság tartott ülést, amelyen Bodon Károly, Györgyi Dénes, Szablya Frischauf Ferenc voltak jelen. A bizottság a technológián rendezendő nyári kiállítás anyagát bírálta meg. A bíráló-bizottság a legnagyobb sajnálatára ismételten kénytelen volt megállapítani, hogy a nehéz gazdasági viszonyok iparművészeinket milyen erősen gátolják abban, hogy a kiállításokra megfelelő anyagot küldhessenek be. Ilyen körülmények között a bizottság munkája igen nehéz. Gondos és lelkiismeretes átvizsgálás után a bizottság kiválasztotta — természetesen a nehéz viszonyokra való tekintettel a legliberálisabb felfogással — a kiállítás számára alkalmas anyagot.

1932 szeptember hó 9-én a kiállítási bizottság tartott ülést, amelyen megjelentek: Bodon Károly, Lakatos Artúr, Majoros Károly, ifj. Richter Aladár, Szablya Frischauf Ferenc, Tóth Gyula, Urbányi Vilmos bizottsági tagok és Hoffer Imre ügyvezető. A meghívott tervezők és műiparosok közül megjelentek: Braun Mór, Havrán Imre, Jakab Gyula, Juhász László, Kende Antal, Kozma Károly, Török és Hajdú, Vass Béla, Zrinszky József.

Lakatos Artúrt a bizottság egyhangúlag választja meg elnökévé, aki a bizalmat megköszönvén, annak a reményének ad kifejezést, hogy a bizottság támogatásával a reá háramló nehéz feladatnak eleget tud majd tenni. Indítványára a bizottság a mult évi elnöknek, Menyhért Miklósnak jegyzőkönyvben mond köszönetet eredményes munkásságáért. Hoffer Imre ügyvezető hosszabb jelentésben számol be a nyári kiállítások eredményéről, továbbá a szolnoki és debreceni kiállítások ügyében történt előkészítő-munkálatokról. A vidéki kiállításokkal kapcsolatosan nagyobb vita indult meg az esetleges helybeli résztvevők szereplésének lehetőségéről, mivel az előzetes tárgyalások folyamán ilyen természetű kívánságok felmerültek. Bodon Károly, ifj. Richter Aladár, Tóth Gyula, Szablya Frischauf Ferenc, Urbányi Vilmos hozzászólása után a bizottság úgy határozott, hogy a Társulat kiállításainak színvonalát minden körülmény között megvédendőnek tartja és ezért csakis azok a tárgyak állíthatók ki, amelyeket a Társulat bírálóbizottsága kiállításra elfogad. A bizottság egyben megbízta az ügyvezetőt, hogy kérje fel a M. I. O. E. elnökségét a Társulat vidéki kiállításain való kollektív részvételre. Lakatos Artúr elnök a lakberendezési kiállítás ügyét ismerteti. Örömmel jelenti, hogy a súlyos viszonyok dacára 5 interieur máris biztosítottnak tekinthető. Braun Mór, Szablya Frischauf Ferenc, Hajdu, Bodon Károly hozzá-

szólása után a bizottság úgy határoz, hogy elsősorban a pályanyertes műveket kell kivitelezni. Jakab Gyula bejelenti, hogy két szobával, Kozma Károly bejelenti, hogy egy szobával vesz részt a kiállításon.

1932 szeptember hó 15-én Lakatos Artúr elnöklésével a kiállítási bizottság ismét ülést tartott, amelyen megjelentek: Bodon Károly, Bodonyi Jenő, Braun Mór, Czibulás Pál, Houba Károly, Juhász László, Kozma Károly, Majhen Ferenc, Majoros Károly, Staudhammer Károly, Szablya Frischauf Ferenc, Tóth Gyula, Urbányi Vilmos, Vass Béla, Zrinszky József és Hoffer Imre ügyvezető. Utóbbi jelenti, hogy Urbányi, Zrinszky és Juhász az installációra vonatkozó terveiket benyujtották és azok sürgős elbírálását kérik. Az elnök felolvassa azok nevét, akik a lakberendezési kiállításon részt kívánnak venni mint kiállítók, egyben jelenti, hogy Kulcsár Sándor választmányi tag felajánlotta, hogy a kiállítás számára szívesen enged át csillárokat. Urbányi Vilmos javasolja, hogy az egységes hatás kedvéért a tervező művészek az egyéb iparművészeti anyagot is tervezzék meg. Ezután a bizottság az installációs terveket tekintette meg és a kiállítás megnyitásának napját 1932 december 7-re tűzte ki.

1932 szeptember hó 21-én az igazgatóság és gazdasági bizottság tartott együttes ülést Seenger Béla elnöklésével. Megjelentek: Bodon Károly, dr, Gulden Gyula, dr. Hültl Dezső, Lakatos Artúr, Ligeti Miklós, dr. Pacher Béla, Schober József, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, dr. Szalai Emil, Vass Béla és Hoffer Imre ügyvezető. Elnök jelenti, hogy a Társulat elnökét dr. vitéz József Ferenc főherceg őfenségét és családját súlyos gyász érte Gizella főhercegnő őfenségének elhúnytával s hogy az elnökség e szomorú alkalomból a Társulat mélységes részvétének táviratban adott kifejezést. Megemlékezik továbbá a Társulat régi tagjának, Voit Ervin tanárnak haláláról, aki a magyar iparművészetnek csendes, de igen tehetséges munkása volt. A napirend tárgyalásánál elnök bejelenti, hogy Bodon Károly és Vass Béla választmányi tagok iparművészeti bolt létesítésének ügyében beadványt intéztek a választmányhoz és ennek ismertetésére felkéri Bodon Károlyt. Utóbbi részletesen ismerteti az elgondolást és ennek során hangsúlyozza, hogy az iparművészeti bolt gazdasági bázisa biztosítottnak tekintendő. Amennyiben a Társulat a maga részéről hajlandó volna limitált anyagi hozzájárulással és erkölcsi támogatásával a belvárosban létesítendő bolt ügyét lehetővé tenni, egy évtizedek óta vajudó kérdés előnyös megoldása volna biztosítható a Társulatban tömörült iparművészek, műiparosok és műbarátok részére. Az alapítók iparművészeti szempontokat kívánnak egészséges erkölcsi alapon nyugvó üzleti szempontokkal összekapcsolni. Schober József, mint a gazdasági bizottság elnöke, a Társulat részvételét kívánatosnak tartja, mert ez új eladási és elhelyezési lehetőségeket jelentene a Társulat tagjai számára. Azonban a befektetendő 5000 pengőt a legmesszebbmenő módon akként kívánja biztosítani, hogy nem sikerülés esetén sem érhessen bennünket nagyobb károsodás. Továbbá a forgalomba hozandó anyag színvonala szintén megfelelően biztosítandó volna. Szablya János a maga részéről szintén rokonszenvesnek tartja a vállalkozást. Szükségesnek tartja, hogy mindazok, akik a törzstőke jegyzésében egyénileg vesznek esetleg részt és a Társulat vezetőségében helyet foglalnak, mindenféle nyereségrészesedésről lemondjanak a Társulat javára addig, amíg a Társulat által nyujtandó kölcsön visszafizetése megtörtént. Dr. Szalai Emil, mint a Társulat ügyésze örömmel látná, ha a felmerült terv megvalósítható volna. Azonban a Társulat anyagi és erkölcsi érdekének védelmét szigorú jogi formák között elengedhetetlenül szükségesnek tartja. Ligeti Miklós, Szablya Frischauf Ferenc, dr. Hültl Dezső, dr. Gulden Gyula, Lakatos Artúr és Pacher Béla az elgondolást szintén szerencsésnek tartják és több kérdést tesznek fel, amelyekre Bodon Károly részletesen válaszol. Elnök javaslatára az ülés az ügy részletes előkészítésére három tagból álló bizottságot küldött ki, amelynek tagjai: Bodon Károly, Schober József és dr. Szalai Emil lettek. Folyó ügyek elintézése után az ügyvezető bejelentette, hogy az Országos Magyar Iparművészeti Tárlat előkészítő bizottságában a Társulatot Szablya Frischauf Ferenc alelnök és Bodon Károly választmányi tag képviselik majd. Végül dr. Pacher Béla az igazgatóság figyelmét a jövő évben Milánóban rendezendő nemzetközi iparművészeti kiállításra hívta fel.

1932 szeptember 22-én tartott bíráló bizottsági ülés Lakatos Artúr indítványára Helbing Ferencet választotta meg elnökévé, aki a megválasztást megköszönvén, a lakberendezési kiállítás terveinek megbeszélését és határozathozatalt jelölte meg mint az ülés feladatát. Beható tárgyalás után a bíráló bizottság a lakberendezési kiállítás számára a következő terveket fogadta el: Antal Tibor: egyes bútorok; kivitelező: Antal János. Fábry Pál: női szoba és lakószoba; kivitelezők: Bodonyi Jenő, illetőleg Török és Hajdu. Gergely Sándor: nappali szoba; kivitelező: Houba Antal. Nagy Károly: lakószoba; kivitelező: Nagy Antal. Peresztegy József: ebédlő; kivitelező: Szilágyi Mihály. Staudhammer Károly: nappali szoba; kivitelező: Kozma Károly. Urbányi Vilmos: lakószoba; kivitelező: Szücs J. és B. Vass Béla: ebédlő; kivitelező: Héber Antal. Zrinszky József: nappali szoba; kivitelező: Bednay Testvérek. Végül a kiállítási bizottság a szolnoki kiállítás anyagát tette bírálat tárgyává.

1932 szeptember 26-án Seenger Béla elnöklésével a választmány tartott ülést, amelyen megjelentek: Bodon Károly, ifj. Gerenday Antal, Grabowieczky Leon, Györgyi Dénes, Horváth Béla, Hosszú István, Kiss Erzsébet, Kórody

György, Lakatos Artúr, Ligeti Miklós, Mátrai Lajos, Nádler Róbert, dr. Pacher Béla, ifj. Richter Aladár, Schober József, Szablya János, br. Szalay Gábor, Szabó Rezső, dr. Szalai Emil, Szőnyi Ottó, Tóth Gyula, Urbányi Vilmos, Vass Béla, Végh Gyula és Hofer Imre ügyvezető. Az elnök felhívására az ügyvezető azt a tárgyalási anyagot terjesztette a választmány elé, amelyet részletesen fentebb ismertettünk az 1932 szeptember hó 21-én tartott együttes igazgatósági és gazdasági bizottsági ülésről szóló közleményben. Az előterjesztésekhez a választmány hozzájárult. A Bodon Károly és Vass Béla elgondolása alapján létesítendő iparművészeti bolt ügyében elsőnek György Dénes szólalt fel. Szívesen pártol minden olyan vállalkozást, amely a magyar iparművészet érdekét szolgálja. Azonban aggodalmai vannak, hogy a Társulat tagjainak érdeke nincs kellőképen megóva. A garanciákat kevésnek találja. Ethikai szempontból nem helyesli a csatlakozást. A Társulat legyen minden vállalkozástól független. Végh Gyula szerint az ajánlattevők személye, az igazgatóság és gazdasági bizottság együttes állásfoglalása elég garancia. Ethikai akadályt nem lát. A bolt a Társulat presztizsét emelné. Ha van rá mód, bele kell kapcsolódni. Ifj. Richter Aladár szerint a kérdést részben a Társulat anyagi helyzete dönti el. Az alkalmat meg kell ragadni, ha a Társulat az iparművészeken segíteni akar. Inkább a jó anyaggal való ellátás lehetőségének tekintetében vannak aggodalmai. Lakatos Artúr úgy az anyag kvalitását, mint pedig az anyag mennyiségét a mai rossz viszonyok ellenére is biztosíthatónak látja. Schober József, dr. Szalai Emil és Bodon Károly ismételt felvilágosító hozzászólása után az elnök felkérte az ügyészt az igazgatóság és gazdasági bizottság együttes határozati javaslatának felolvasására. Ligeti Miklós a javaslatot örömmel fogadja el. Teljesen megbízik az arra hivatott tényezőknek jó üzleti képességében. György Dénes kijelenti, hogy a hallottak alapján ő is egyetért az üggyel és azt a maga részéről melegen fogja pártfogolni. Nádler Róbert a helyes zsűrizést igen fontosnak tartja. Dr. Pacher Béla kéri, hogy végleges döntés előtt a megkötendő szerződés hiteles szövege még a választmány elé kerülhessen. Schober József, ifj. Richter Aladár és Bodon Károly ismételt hozzászólása után az elnök kimondja a határozatot, amely szerint a választmány az elnökség, igazgatóság és gazdasági bizottság együttes határozati javaslatát az iparművészeti bolt ügyében egyhangúlag elfogadja és megbízza az elnökséget, hogy a körülírt pontok szigorú betartásával tárgyaljon ez ügyben és kösse meg a szerződést. A szerződés csak abban az esetben kerüljön újra a választmány elé, ha annak lényegében történne változás, kisebb változtatások esetén nem. Sz. J.

• IN MEMORIAM •

VOIT ERVIN. Egy sereg tanítványa és személyes ismerőse őszinte szívvel gyászolja meg az Iparrajziskola tragikus hirtelenséggel, ötvenéves korában elhúnyt tanárát. Nevét aránylag egészen fiatalon textiltervekkel és divatrajzokkal tette ismertté. Bár túlnyomórészben a tanítás foglalta le tevékenységét, jutott ideje arra is, hogy finom és könnyed kosztümrajzokkal gazdagítsa a Magyar Iparművészet régibb évfolyamait. Művészi egyszerűségében, tanításmódjában halk és finom egyénisége, szelíd lelkivilága tükröződött vissza. Halála súlyos veszteséget jelent művészeti közéletünkre. Társulatunk agilis, kitünő tagját vesztette el benne.

PÁL HUGÓ. Napilapjaink, melyek tragikus öngyilkosságát a közönségnek bejelentették, csak pár szóval említették meg, hogy tehetséges építész volt Pál Hugó. De akik a modern magyar építészet s iparművészet fejlődési vonalát figyelemmel kísérik, azok jól tudják, hogy e törékeny, összeroppant testben egy izmos lélek szüntelen alkotókedve égett. Pár évvel a háború előtt jött haza Berlinből, ahol kora legjobb építészeinek oldalán dolgozott s főleg az akkor nagy feltűnést keltett kinopaloták belső dekorációs munkálataiban vett részt. Idehaza családi lakóházak, villák, mozihallok építésével foglalkozott s a háborús években annyira kedvelt gáláns és romantikus stílusokat szerencsés érzékkel tudta modernizálni. De mialatt ezen a téren szép sikereket ért el, nagy, átfogó építészeti koncepciók is foglalkoztatták. Városrendezési terveket, vásárcsarnoki és sport-épületekre vonatkozó pályaműveket készített és csak a szorgos forráskutatás tudná kihámozni, hogy hány terve futott be a diesőség vizeire — idegen lobogó alatt. Mert a szerénysége, a jósága, a bohém közvetlensége olyan volt, mint egy nagy, hiszékeny gyereké. A testi és szellemi megvakulás elől, de talán még inkább azok elől, akikben csalódott, menekült a halálba.

NIEMEYER MEGHALT. A háború előtti német reformtörekvéseknek egyik keménykezű tervezőművésze, Niemeyer Adalbert ez év augusztusában hatvanöt éves korában meghalt. A képzőművészetből jött ő is, mint kiváló vezértársai, Behrens, Bruno Paul s annyi más úttörő. Niemeyer, aki a Deutsche Werkstätte megalapításával a műhelyek iparművészetében példamutató jelentőségre tett szert, épolyan sokoldalú volt, mint a háború előtti német tervezők legtöbbje. Szőnyegeket, bútorokat, poharakat, kerámiát, porcellánt finom, választékos ízlés szerint tervezett és csinált. Neve és működése Münchennek ragyogó iparművészeti korszakával, a századforduló évtizedeivel függ szervesen össze és e város iparművészeti iskolájának talán legerősebb oszlopa hullott ki vele.

A szerkesztésért és a kiadásért felelős: Szablya-Frischauf Ferenc. — 58218. — Athenaeum. Nyomdaigazgató: Wózner I.